

Kraus, Johann Gottfried,

Diss. acad. de concione docimastica, germanis Prob-Predigt dicta

Witenberga 1720

4 Diss. 3345,3

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10961833-0

VD18 14980231-001

4° Diff. 3345 (3) F. F.
DISSERTATIO ACADEMICA

DE
CONCIONE
DOCIMASTICA
GERMANIS

Urb = Uredigt

Dicta

SVB PRAESIDIO
JO. GODOFR. KRAVSI, D.
PROFESSORIS PVBLICI EXTRA-ORDIN.
SCABINATVS, ET FACVLTATIS JVRID. VITEMBERG.
JVDICII ITEM PROVINCIALIS INFERIORIS
LVSATIAE ASSESSORIS SVBSTITVTI
CVRIAEQVE PROVINC. ET CONSIST.
ADVOCATI ORDINARII

RESPONDENTE
JVLIO ALEXANDRO abHARTITZSCH

EQVITE MISNICO
IN ALMA LEVCOREA
PLACIDO ERVDITORVM JVDICIO
SVBMITTITVR
CALEND. V. JANVARII c1810ccXX.

WITTENBERGAE, Literis GERDESIANIS.

XLM.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

V I R O

ANTIQUITATE GENERIS

ET

GLORIA MAJORVM PERQVAM GENEROSO

GRAVISSIMOQVE DOMINO

DOMINO

CHRISTIAN. MELCH.

AB HARTITZSCH

DYNASTAE COLMNITZ, ETC.

DOMINO SVO GRATIOSO

PATRONO ET PATRVELI

OMNI PIETATIS CVLTV AC OBSERVANTIAE LEGE

SVSPICIENDO DEVENERANDO

X 2

IN

IN
VENERATIONIS AEQUE AC PIETATIS
TESTIMONIUM
DISSERTATIONEM HANC ACADEMICAM
EA QVA DECET AC PAR EST ANIMI SVBMISSIONE

D. D. D.

JVLIVS ALEXANDER AB HARTITZSCH
EQVES MISN.

DISSERTATIO ACADEMICA
DE
CONCIONE
DOCIMASTICA

GERMANIS

Job-Bredigt

dicta

PROOEMIUM

ultum illum, qui primis Chri-
stianis, absque rituum pompa,
religiosus erat, DEO placuisse,
et sua simplicitate se commen-
dasse, nullus dubitat, quem
non latet, regnum Christi, fa-
tente ipso APOSTOLO, non
in cultu quodam pomposo, ceremoniisque mul-
tis,

tis, iisdemque uariis, uerum in Spiritu atque ueritate, consistere, et cultum externum, propter internum, uere religiosum dici, illumque, si deficiat internus, quo unice DEVS colitur, magis superstitiosum esse, quam DEO acceptum. Id quod etiam ipsis ex gentiliū sapientibus bene constitisse, docet Dn. BOEHMERVS *tr. de lure Liturg. c. i. §. 4.* Quo magis igitur primitiuae Ecclesiae cultus simplicitate nitebatur, eo purior, ac ab omni superstitione remotior erat, nihilque fuci aut hypocriseos secum ferebat, sed uno corde ac mente ad DEVM effundebantur preces, *Act. 1.*, et maiori cum concordia agapae celebrabantur, quo de uid. BOEHM. *lur. Eccl. ant. Diss. IV. per tot.* Non diu tamen in hac simplicitate sua subsisterunt Ecclesiae primitiuae membra, sed mox variis ritibus ceremoniisque, cultum quo exornarent sacrum, & splendorem ac pompam adderent externo, id dederunt operam. Quibus pedetentim & moribus sensim introductis receptisque, legibus etiam paulo post publicis, in rebus liturgicis diligenter ut obseruarentur, imperatum legimus. Actum scilicet iam erat *Se-culum III*, quo, tempore *Caesaris* CONSTANTINI M. exantlatis grauisimis persecutionibus, et

et pace coetui piorum reddita, Ecclesiae simul liberrimum exercendae religionis arbitrium restauratum, constat. Nam quemadmodum Christianis haecenus prohibitum, publicos plena luce agere conuentus, sed in tantis persecutionum procellis abdita quaerendi, imo loca saepe mutandi, necessitas ipsis imposita, nec aedes habere sacras, et cultum pompa quadam exhibere DEO, deque ceremoniis multis uariisque cogitare, ipsis haut integrum erat, ut adeo recte notetur Dn. BOEHMERO *Diff. II. Iur. Eccl. ant. ad Plinium Secundum*, I O. MEDE, *Anglus*, qui, ab Apostolorum aevo, templa, quae Christiani sacris suis dicata habuerint, repetere non dubitauit, quem librum, ab *Henr. Lud. BENTHEM* uernaculae donatum, uidemus. Ita extruendi templa aedesque habere, sacris proprie dicatas, non prius licuisse Christianis, nisi sub auspiciis CONSTANTINI M. ipso Caesare piissimo magnificos sumtus suppeditante, ex historia certum. Qua libertate Ecclesiae donata, extructisque ita templis, in dies crescebant ritus, uariaeque caeremoniae excogitatae, et cultui externo pompam & splendorem conciliari oportere, id maxime interesse religioni, persuasum erat Clero, quo eo facilius forte idolorum cultores, superstitione innutriti, et cultui splendido assueti, cape-

rentur, et eo ipso magis magisque ad castra trans-
irent Christianorum. Id quidem satis certum, et
tempore Apostolorum ab Ecclesia quosdam ob-
servatos fuisse ritus, hi tamen non, nisi internum
respiciebant cultum, et interioris deuotionis effe-
cta explicabant. Ast uero aucto numero fidelium,
et ritus auctos, uariosque etiam ex gentilismo in-
oleuisse in Ecclesiam, nulli dubitamus. Probabi-
le etiam nobis uidetur, nulla commodiori uia cle-
ri dominatum praetensum in Ecclesia euehi potuif-
se, quam tot, uariisque ritibus, ab illo introductis,
quibus factum, ut non quid credi, sed quid obser-
uari, ab Ecclesia deberet, Clerus plebi et laicis,
imo et maxime iis, qui sacris coordinandi, inculca-
ret. In tantum uero clementia, imo patientia, Im-
peratorum, rituum ceremoniarumque introductione,
Clerus procedebat, ut eisdem, superaddi quid
posse, iam Seculo VI. GREGORIO M. Pontifice
uix crederetur, adeo, ut necessarium fuerit uisum,
earum tradere regulam, eamque certis compre-
hendere libris liturgicis, quorum plenissimum Ca-
talogum exhibet SIBBERN. *de Libris Ecclesiae lati-
nae*, in gratiam scilicet illorum, quibus potissimum
negotia tractare sacra mandatum, ne, monente
GRATIANO *c. 2. d. 38.* et AUGUSTINO *dist. ead.
c. 5.* aut quid ceremoniae, aut ritus, in sacris inter-
mit-

mittatur. Quamuis uero lubentissime concedamus, non omnes solennitates, cultui diuino inferuientes, negligendas, aut damnandas esse, inprimis, si mandatis diuinis non repugnent, et rectae rationi conueniant, atque mediantibus istis, deuotio interna excitetur, nihilque ipsis insit, aut operis meritorii, aut necessitatis, uel etiam hypocrisin, DEO maxime improbatam, secum minime ferant; Improbandi tamen maxime ueniunt ritus, qui superstitionem redolent, et a uero cultu interno in tantum recedunt, ut nihil, praeter ritus externos, supermaneat religioni, atque cultui interno, quo tamen uere colitur DEVS, ac ueneratur. Multi enim ac uarii ritus, etiamsi in se superstitiosi haut sint, si tamen cultum internum unice non respiciant, sed sensus tantum feriant, multum incommodi inferunt Ecclesiae. uid. BOEHMERVS *l. c.* § 33. Nam natura hominum, utut facile ad pompam quandam religionis inclinat, ita capitur iisdem ritibus splendidis, ac pomposis, ut religionis ueritatem deserat, cultum internum negligat, superstitionemque sequatur. Prudentiae ergo, si qua opus, certe in introducendis, admittendisque ritibus, quibus cultui externo splendor quidam conciliatur, opus erit, ne religio uariis, multisque ritibus accumulata, Gentilium sua haut absimilis, a

uero et Christi praeceptis aberret, in superstitionem recidat, et falsa sequatur. Fatum hoc Ecclesia, post Apostolorum Secula, satis sensit, cum Clerus, hierarchiam quo stabiliret suam, multos et uarios ritus excogitauit, religionique uerae supposuit, qui in tantum tandem excreuere cumulum, ut praeter ritus, religio nulla uideretur. Reformatione hinc quadam Ecclesia maxime indigebat. Id quod annis quidem est B. LVTHERVS, qui maxime de medela cogitauit, qua, de superstitione aegrotanti Ecclesiae, subueniret, et ipsi restitueret simplicitatem fidei. Sed, quemadmodum perquam difficile est, tollere superstitionem, si quas radices egerit in cordibus hominum, eaque fascinati quasi sint eorum oculi, immo corda, in tantum ut faciant ea, quae cultui cuidam externo inseruiant, nesciunt uero plane, quo in consistat cultus internus, simplicitasque fidei. Inde non est, quod miremur, memoriae traditum si legimus: lumine Euangelii ex tenebris orto, et ministerio B. LVTHERI restaurato, maiores nostros, ritus cultui externo inseruiantes, pro aris et focis propugnasse, eosque non esse Christianos, cultum qui DEO non exhiberent, magna pompa splendidum, credidisse, et uehementer ueritati obstitisse, et hinc
inde

inde motus, turbas, persecutionesque excitasse, ut res in flammam apertam et bellum Smalcaldicum, admodum funestum, tandem erumperet. Sed et hic tandem ueritas uictrix; premitur enim, nunquam opprimitur, tandemque transcendit Sol nebulas. Interim tamen factum, ut in Ecclesiis Euangelicorum non omnes ritus hactenus a Clero introducti, atque huc dum retenti, abolerentur, sed illi tantum, qui Papatum, aut quid operis meritorii, aut superstitionis redolerent, et fidei uere credentium contrariarentur; illi uero, qui euangelicae ueritati non repugnabant, et deuotionem in Ecclesia promouebant, retinerentur. Ritus uero ecclesiastici, utut cultum externum respiciunt, maxime humano subiacent arbitrio. Ita saepe euenit, ut circa eorum obseruationem, et receptionem, non omnium Ecclesiarum, apud Euangelicos, eadem ubique manserit Praxis, uerum multi Liturgias suas colligere, atque ad ordinem quendam reuocare, coeperint, ex quo ortae sunt uariae agenda, uariaeque ordinationes Ecclesiasticae, uariis, singulisque fere prouinciis propriae; non minus uero publica autoritate, quo legis uigorem haberent, comprobatae. Perquam uero longi essemus, ritus omnes, quibus huc dum nos Euangelici in sacris utimur, si recensere, et de iis meditari,

tari, uelimus. Id certum, iis non minus annumerandas esse solennitates, quas in uocandis ordinandisque Ministris Sacrorum cum laude quidem re-
tentas uidemus, et quod ante non insequatur eos aut uocatio, uel etiam ordinatio, quam nominati, populoque, Parochianis scil. praedicati, et Oratione sacra solenni illa, Docimastica quae uocatur, ad eum habita, eius iudicio expositi fuerint. Atque hunc ritum laude dignum satis, praeter preces atque impositionem manuum, etiam in Ecclesia nostra uigere, ex ORDIN. ECCLES. pro parte *rubr. von Berufung und Annnehmung derer Kirchen-Diener* / et in uim legis publicae praescriptum, patet. Nostrum uero cum sit, in praesens, specimen quoddam Academicum exhibendum tradere, de ritibus, in uocandis Ministris Ecclesiae, aut usu receptis, aut lege publica praescriptis, non nulla recensere, ne tamen modum dissertationis eo excedamus, tantum ista, quae circa CONCIONEM DOCIMASTICAM, *germ. die Prob-Predigt* / obseruanda ueniunt, delineare, nobiscum constituimus. Id quod institutum nostrum, ut eo felicius procedat, Diuini Numinis imploramus assistentiam.

§. I.

Concionis uox a uerbo *concio*, i. e. *conuoco*, no-
 tante VOSSIO *de liter. permut. uerb.* CIEO, et *Euolutio*
 MARTINI *in Lex. Phil.* uerb. CONCIO. dedu- *uocis,*
 citur. GRAECIS uerbo ἐκκλησία exprimitur. *Concio.*
 FESTO proprie est conuentus, qui a magistratu,
 uel sacerdote publico per praeconem conuocatur. Inde
 CICERO in *Oratore*: *Concionem saepe uidi exclamare.*
 Concionem uero auocare, apud GELL. *Lib. XIII. c. 14.* est ex
 mente THYSSII, concionem a magistratu aduocatam, abduce-
 re, quod tamen, idem docente, nemini licebat, nisi COSS.
 Tria hanc uocem significare ait GELL. *L. XVIII. c. 7.* Lo-
 cum primo *suggestumque*, unde uerba fierent. Ita enim TVL-
 LIVS *Orat. contra Conc. Q. Metellii. Escendi in Concionem,*
concursum est populi factus. Dein coetum populi assisten-
 tis, et denique *Orationem ipsam*, quae ad populum con-
 uocatum habetur, quemadmodum CICERO *L. IX. Ep. ad*
famil. 14. legi concionem tuam, nihil ita sapientius etc. ita
 accipit. Surgebant uero, qui uerba facturi erant, ut ex
 CICERONE constat, et capiti coronam impositam gestie-
 bant. Ita enim LUCIANVS de *Demoniacte*: *magno ani-*
mo, et corona redimitus et nitida ueste amictus, suis calumnia-
toribus responsurus, in concionem uenit, scribit. Et, quod si
Orationem quis finiuerat, coronam ipse proxime dicturo
 imponebat, hinc, *cedere coronam.* Moris praeterea erat,
 illis, qui bene uerba fecerant, dare coronam uirtutis auream,
 ut testatur ARISTIDES *Iep. Orat. 4.* Victorem, qui aurea
 corona donandus erat, postquam a sacro Praecone ea res
 renunciata esset, primo nominari, deinde coronari, in Con-
 cione consueffe. *Vid. LIV. Lib. XIII.* Ceterum Concionis
 uoce saepe uti Scriptores, probat DV FRESNE *Glossario. b. u.*
 Ita CONRADVS *Vspergensis* in uita LOTHARII, Impera-
 toris,

toris, scribit: nuptias cum ea apud Augustam Ciuitatem, conuocatis fere omnibus Principibus, magnifice celebrauit, in loco, qui dicitur concio legum. Quo, animaduertente VELSERO, de *Augusta Vindelic*. scriptor ille significare uoluit *Campum istum Martium*, ubi conueniebant Impp. cum Imperii Proceribus, ut de sanciendis legibus consultarent. Nobis hic Concionis uox denotat *ipsa uerba Orationis*.

§. II.

Transitio.

*Concionis
Docima-
sticæ de-
finitio.*

*Differentia
maxime
a concio-
ne illa,
quæ con-
uiuialis
appellatur,
ostenditur.*

Quemadmodum uero et hic ultimus significatus uarias sub se complectitur species, ita de unica illa, quæ *pirastica*, a graeco illo *πειράζειν*, quod est *tentare*, sumiturque proprie pro *tentatione* illa, qua *DEUS* homines probat, Jac. I. uid. SUICERI *Thesaur. Eccles. h. u.* uel potius *δοκιμασινῇ*, ab illo *δοκιμάζειν*, *probare*, ut D. PAULUS *1. Tim. III, 10.* accipit, scilicet aliquem prius *probare*, *qualitatesque et actiones eius examinare*, quam uocem ex iure Attico desumptam esse, ex PRICÆO probat SUICERVS l. c. uerbo *δοκιμάζω*, et rectius ad nostram concionem probatoriam applicatur, quam illud *πειράζειν*, item *Probatoria*, germanis *eine Prob - Predigt* / uocatur, hic erimus solliciti, quam operam L. B. non ingratham fore, speramus. Est uero *Concio* haec *Docimastica* Oratio, quam Candidatus ministerii, iussu Ecclesiae Patroni, in praesentia Presbyteri, populo conuocato, ex suggestu publico habet, quatum aptitudo ejus, tum Parochianorum iudicium de Candidati persona, moribus atque doctrina, eo melius explorari possit. Differt hinc praesens nostra *Concio Docimastica*, uti a ceteris, quas Ecclesiae Ministri habituri alias sunt ad populum, ita sigillatim etiam a *conuiuiali* illa, Germanis *eine Gast - Predigt* dicta. Haec enim ab iis, qui e uita decesso, uel inde alibi egresso, Ecclesiae Ministro, officium sacrum uacans petere solent, ante electionem. *Docimastica* autem a Candidato, iam nominato et electo, habetur. Deinde *Docimastica* etiam

etiam postulat Superintendentis et Patroni praesentiam, ac non minus factam populi conuocationem; *Conuiuialis* econtrario ad desiderium Patroni, etiamsi Superintendens eidem non affuerit, nec populi conuocatio specialis praecesserit, haberi solet ac potest. *Illam*, non *banc*, insequitur uocatio ad munus sacrum suscipiendum, legibus conueniens et legitima. *Illam*, non *banc*, in personae mores ac doctrinam inquiritur, et Parochianorum iudicium exploratur. Accedit et hoc, quod *conuiuialis* a pluribus, *Docimastica* autem plerumque ab uno tantummodo, iam electo et ad officium uacans denominato, instituatur. Denique etiam *Docimastica* non, nisi eo in templo, cui nouus Pastor praeficiendus, habenda sit, cum econtra, quod attinet ad *conuiualem*, quippe quae ad nudam informationem eorundem, qui iure Patronatus, aut ad minimum potestate *denominandi* gaudent, et ab arbitrio denominantis dependet, quo in templo, si uaria habeat, hanc audire uelit. Vnde etiam apud nos uidemus, quod *Candidati Ministerii*, qui se Supremi Consistorii Dresdensis examini subiiciunt, orationem sacram in templo, *B. Sophiae* dicatum, habere ipsos oporteat, et quidem uel in praesentia aut *Concionatoris Aulici Supremi*, uel etiam *Superintendentis*, quo ratione futurae promotionis scire possint, an Candidatus ad munia sacra obeunda etiam habilis, dotibusque corporis et animi ad id necessariis praeditus sit. Vid. Excell. DN. BEYER. *addit. ad Carpz. Jurispr. Eccl. L. I. def. 59.* §. III.

Concionem docimasticam, quam apud nos Ecclesiae noui Antistites edere tenentur prius, quam ad sacra munia obeunda aut legitime uocari, aut ordinari queunt, *ad fidei confessionem* illam, quam *Catechumeni* olim, audiente omni fidelium populo, in suggestu, uel editiori quodam loco, teste AUGUSTINO, L. VIII. *Confess. c. 2.* profitebantur, antequam electi uocarentur, et perfectis Christianis coordinarentur, quodam-

Concionis docimasticae introductio in Eccles. non satis constat.

dammodo accedere, putat CALUOER, *Rit. Eccl. P. II. Sect. III. c. 16.* Id certum, multum secum ferre antiquitatis hunc ritum. Ita apud *Atbenienses* moris iam erat, ut, si quis in numerum Oratorum se receptum uidere uellet, eum, docente Aeschine *Orat. c. Timarch.* in publicum oportuit prodire, et Orationem habere ad populum, quem facundia moribusque bonis repertum, tum applaudebat, et transcendere tribunal dignum iudicabat. Equidem, apud *ueteres Christianos* illud moris fuisse in constitutione ministrorum Ecclesiae, nihil quidem certi antiquitatum Scriptores definiunt; legimus tamen, praecedere debuisse manuum impositioni praedicationem quandam electi ad populum i. e. Ecclesiam, penes quam potestas erat, non modo de Candidati persona, uerum etiam de eiusdem doctrina, et an διδασκτικός sit, moribusque integer existat, ferendi iudicium.

Quamuis uero facile concedamus, Candidatos ad ministerium Ecclesiae electos, antequam inuestiri officio manuum impositione poterant, prius talem concionem docimasticam, ut hodie fieri consuevit in Ecclesiis, non semper et ubique habuisse ad populum; interim tamen, praeter preces atque manuum impositionem, numero fidelium quodammodo crescente, et hinc inde uno alteroue loco Ecclesia particulari quadam plantata, ita, ut Apostolis consultum uisum fuerit, singulis illis locis constituere uiros in fide probatos, qui coetui fidelium docendo, adhortando, precandoque praessent, et gregem Christi, iuxta eius mandatum, pascere, Ecclesiae obluctanti, ministrum, de cuius docendi idoneitate integritateque uitae Ecclesiae parum aut nihil notum, minime omnium obtrudisse, certum, sed potius Ecclesiae prius praedicasse, et eo ipso facultatem dedisse, quo inquirat, an Candidatus etiam διδασκτικός morumque probus existat? et quo hinc populus per χειροτονίαν indicare applausum prius possit, quam χειροθεσία ipsum ad ministerium

alias

alias electum insequi poterat. Vbi satis probabile, ad minimum professionem fidei ab eo fieri debuisse, audiente omni fidelium populo. Quale enim iudicium ferre possum de personae qualitate et habilitate ad docendum, si eam non audiero? Quale de morum integritate, si non nouero? Atque huc redit mens D. PAULI *1. Tim. III, 10.* quando, Ordinationi Ecclesiae ministri praecedere debere monet, *ἑτοίμαζέτωσαν πρῶτον*, ut scilicet audiantur prius docentes, nimirum an sint *διδασκτικοί*, quam qualitatem, utut praecipuam, idem Apostolus alibi maxime urget. Non oportet enim, inquit THEOPHYLACTUS *ad b. l.* non probatos prouehi, sed exploratos, et, si inculpati fuerint inuenti, id quod ipsum, tanquam alterum ministri Ecclesiae necessarium requisitum, APOSTOLUS *l. c.* uerbo *ἀνέγκλητοι ὄντες*, inculcat. Et hoc erat apud ueteres proponere, praedicare personam ad ministerium uacans electam, populo i. e. Ecclesiae. Ita constitutum reperimus *can. 6. CONCIL. CHALCED.* Vt omnium de eo, qui ordinandus erat, iudicia sciscitarentur, illius nomen publice proponatur, facta omnibus potestate, quicquid uellent, eis obiiciendi; et hoc erat praedicare Ecclesiae, ut ARSINIUS exprimit. Conf. JUSTELLUS *ad cit. can.* Atque hunc ritum iam olim obseruatum fuisse, uidere est ex eo, quod AEL. LAMPRIDIUS *de ALEXANDRO SEUERO* Imp. commemorat: Eum, eos, quos uoluisset uel rectores prouinciae dare -- uel procuratores -- ordinare, nomina eorum proposuisse, ut, si quis quid haberet criminis, hortaretur, ratus, graue esse, quum id Christiani et Iudaei facerent, in praedicantibus sacerdotibus, qui ordinandi sunt, non fieri in Prouinciarum rectoribus, quibus fortunae hominum committerentur conf. CAUE *Von Christenthum der ersten Christen. p. 255. seqq.* Quod si id Caesar, Gentilium inter castra educatus uersatusque, in constituendis Rectoribus prouinciae obseruauit, et quidem in salutem sui et suorum;

multo magis in Constitutione ministrorum Ecclesiae, quo illi prius populo praedicentur, et, ut tum in eorum doctrinam atque donum διδασκαλίας, quod praecipuum, tum etiam in morum eorum integritatem, quod illo haut inferius, inuestigetur, et populus eorum notitiam consequatur, antequam non hominum fortunae, sed animarum, Christi sanguine redemptarum, salus committatur, summa necessitas efflagitabit. Recte inde pariter atque prudenter Christiani hac parte insecuti Iudaeos, immo prudentiores ex Gentilibus. Gentes enim in constituendo *Oratore*, quorum magna in Republica erat autoritas, qualem observauerint ritum, supra delibauimus; Iudaeos ab ejusmodi ritu parum recessisse patet. Ita CYPRIANUS Ep. 34. L. I. de Praedic. Eleazaris. Iubet DEVS constitui sacerdotem i. e. instruit et ostendit ordinationes sacerdotales, non, nisi sub populi assistentis conscientia, fieri oportere, ut, plebe praesente, uel detegantur malorum crimina, uel bonorum merita praedicentur, si sit ordinatio iusta ac legitima, quae omnium suffragio et iudicio fuerit examinata. Patet inde, si non Concio docimastica, ea quidem solennitate, qua apud nos hodie fit, Ordinationem praecesserit, interim tamen eadem haut absimilem obseruasse ueteres Christianos ritum, antequam electum Candidatum ad Ecclesiae ministerium manuum impositione ordinarint, ac in Ecclesiam introduxerint.

§. IV.

*Veteres
Christia-
nos pro-
basse pri-
mum mi-
nistrum,
antequam
ordina-
rint, cer-
tum.*

Aliqualem igitur ritum primos Christianos praeter manuum impositionem, imo qui eam praecesserit, obseruasse, dubio, per superius deducta, caret. Illud quaestionis uero esse poterit, an ille ritus speciem atque similitudinem quandam habuerit cum hoc illo, quem hodiernum in Ecclesia obseruamus ritum? Vbi breuiter saltem monemus, quemadmodum professio fidei a Catechumenis in conspectu populi, antequam electi dicerentur, et perfectis cooptarentur, *conf. CALUOER.*

Rit.

Rit. Eccl. P. I. | p. 217. sqq. praecedat necesse erat, utur etiam uocatio in ministro Ecclesiae, si debuerat esse legitima ac iusta, Candidatus, quo sistatur prius Ecclesiae, cui praeficiendus, praebeatque se illi διδασκτικὸν ἢ ἀνέγκλητον, i. e. ad docendum idoneum et moribus probum, praecedat eidem, maxime et pro necessitate requirebatur, quemadmodum non minus olim personae praedicatio, quo ante uocationem et ordinationem fieret, pro regula legitimae uocationis requirebatur, ut ita Ecclesia, cui praeponendus, potestatem una consequeretur, in doctrinam et mores Candidati inuestigandi, declarandique, an electioni applaudere, an contradicere uellet, ita et nostram Concionem docimasticam ritibus omnibus hisce, si non ex asse conueniat, minime tamen aliud intendere uideri. Et, quid opus est, longe inuestigare originem? Sufficiet nobis, cum nihil certi historia, quando inualuerit in Ecclesia? et quomodo obseruatus fuerit hic ritus ab Ecclesia? consignatum reperiamus, ut autoritate *Oraculi PAULINI 1. Tim. III, 10.* aliisque Scripturae Sacrae locis suffulti, nec non Patrum quorundam, ut CYPRIANI, dictis et rerum ecclesiasticarum historia freti atque innixi, credamus, ritum aliquem, quo Ecclesia de Candidati ad officium sacrum uacans electi, idoneitate docendi et integritate uitae cognoscere, et eo liberius iudicium suum proferre potuerit, in ecclesia iam olim inoleuisse, si non *concioni* nostrae *docimasticae* in omnibus similem, tamen nec in omnibus absimilem. *conf. QUENSTED. Antiquit. Biblic. p. 136.* Atque ritum hunc in Ecclesia semper et ubique receptum fuisse, ut illi, qui ministerio Ecclesiae praeponendi essent, *Specimina* prius ederent, quibus, se esse dignos officio, probarent, affirmare haut dubitamus. Diffiteri equidem non possumus Sec. XII. dominatum Papae tantas accepisse uires, ut, secularibus et plebi iudicium de Clero ferre, plane interdictum, et nullam facultatem, tum circa electionem, tum uocationem, noui Ecclesiae

clesiae ministri laicis relictam fuisse, ita, ut CONCILIO LAT-
 TERANENSI, 1215. habito, omnem potestatem clerus papalis
 circa Sacra sibi arrogaret. Non tamen ideo existiman-
 dum, ritum hunc, scilicet sistere nouum Ecclesiae mini-
 strum populo ex suggestu ante uocationem et ordinationem
 iuxta CAN. *nullus ordinetur etc.* II. item CAN. *nul-
 lus Episcopus sine Concilio.* 6. DIST. 24. alias necessa-
 rium, plane exoleuisse, licet laicis non integrum man-
 ferit, contradicere, multo minus improbare aut Candidati
 dona didactica, aut uitae mores. Libertatem uero hanc ex
 babylonica captiuitate ministerio B. LVTHERI postliminio
 restitutam fuisse Secularibus, laicisque, notum; ritusque ue-
 terum Christianorum pro parte restauratos esse, constar.
 Et ita hodie hoc negotium uocandi ministros Ecclesiae ad
 totam spectat Ecclesiam, adeo, ut PRESBYTERIO conueniat
examen, ordinatio, inauguratio, PATRONO *uocatio, praesen-
 tatio*, CONSISTORIO aut potius PRINCIPIS *confirmatio*, PO-
 PVLO consensus et *χειροτονία*, conf. B. GERHARD. *loc. de
 Minist. Eccl.* Fallunt ergo et falluntur Papaei, qui hoc nego-
 tium CONCIL. TRIDENT. *Sess. XXIII. c. 4. soli CLERO;*
 ARMINIANI, et cum iis GROTIUS *tr. de Jure Summ. magistr.
 circa Sacra c. 10. soli MAGISTRATVI*, et illi, qui cum BLONDEL-
 LO *lib. de Jure plebis in regim. Eccles.* Soli PLEBI uindicare
 fatagunt. Sed in viam. *Concio nostra docimastica*, de qua quae-
 dam sumus delineaturi, apud Euangelicos recte et laudabili
 instituto retenta, et ubique fere recepta est, legibusque publi-
 cis, uti apud nos ORDIN. ECCL. *rubr. Vom Examine aller
 Kirchen-Diener* / S. Also ist auch 2c. *vers. welche ihn* /
 pro forma praescripta legitur, adeo, ut uocatio aequae ac nul-
 la aestimetur, si ea non praecesserit. In quantum exinde con-
 ueniat cum Veterum praedicatione, quam *χειροθεσίαν* prae-
 cedere oportebat, cujusuis sano, non aegrotanti, relinqui-
 mus iudicio. Sistitur ergo Concione hac Docimastica nouus a
 Patrono

Patrono electus Pastor populo illius Ecclesiae, cui praeficiendus, in suggestu, ut eum uideant, atque audiant, simulque occasionem habeant iustam dissensus causam allegandi, quas ut plurimum per deputatos proponere solent, parochiani Patrono ac Superintendenti, quos actui huic interesse necessario oportet. Quodsi tamen persona a Patrono nominata, testimoniis Consistorii comprobata, donis ad docendum instructa, probitatemque uitae prae se ferat, non integrum erit populo dissentire, sed tum populi dissensus, Consistorii uel potius Principis autoritate interueniente, aufertur atque tollitur.

§. V.

Ipsam iam, quod concernit, concionem docimasticam, *Quando* rite quo ea haberi possit, uaria praecedere debent. Ante *Concio do-* omnia enim, ut munus quoddam ecclesiasticum, cui no- *cimastica* uus Pastor praeficiendus, *uacans* et *Ecclesia uiduata* institui sit, desideratur, quod nullam ob aliam causam insti- *possit?* tuitur, quam ut Candidatus ad sacrum hoc officium, quod ministro uacat, electus, ex suggestu sistatur, et eo ipso dona ejus didactica, assistente populo, audiantur, examinenturque, ejusque persona innotescat prius Ecclesiae, quam uocationem accipiat. Concessio uero muneris nondum uacantis non solum pro nulla atque inualida iudicatur, C. *illud. 8. X. de Iure Patronatus C. 13. X. de Concess. Prae-* bend. B. ZIEGL. *ad Lancell. L. 1. §. 1. tit. 28. uerb. ad beneficium,* uerum a GELASIO Pontifice etiam in C. 1. X. de Concess. *Praebend.* grauissime prohibetur. *Qui enim, inquit, in ui-* uorum sacerdotum loco ponuntur, hoc ipso sunt ab ecclesiastica *communione pellendi, quo se passi sunt successores uiuis sacer-* dotibus adbiberi. Variis autem modis Ecclesia parochialis uacare potest, et quamuis Canonistae communiter tres con- *stituere soleant 1) de facto tantum, quoties scilicet paro-* chus

chus actu quidem haut adest, iniuria tamen temporis, uel plebis eiectus fuerit, ita, ut Ecclesia quidem *externe*, minime uero *de iure* uacet, 2) *de iure tantum*, quando quis Ecclesiae quidem praefectus est, sed medijs illegitimis, et uia indirecta, intrauerit ouile Christi, ita ut instar furis et latronis Ecclesiam magis occupauerit, quam quod rite uocatus fuerit 3) *de iure et facto simul*, quae et alias uacatio *plena* dici, atque contingere solet, quoties nullus plane parochus adest, nec aliquis ius quoddam in illam Ecclesiam habet, idque ex eo, quod aut mortuus aut translatus alibi, aut legitime depositus sit, aut quod motu proprio resignauerit, uel etiam malitiose deseruerit. LYNCK. *ad Decret. Tit. de Concess. Praebend. §. 1.* CORVINUS *in apbor. ad Ius Can. tit. Quib. mod. benef. cess.* Interim tamen, si dicendum, quod res est, *ultima* ex illis tribus causis fere tantum attendi solet ac debet. Enimvero *prima*, durante iniuria temporis, non agnoscitur, multominus *secunda*, praeprijs cum fraudes, quae occurrere, et hac in re adhiberi, solent, tanta calliditate suscipiantur, ut uix intelligi queant. Addi hinc potius meretur *alia* species, quae a Canonistis etiam agnoscitur, si nimirum Ecclesia habeat *Parochum inutilem*. Ita enim PONTIFEX de hac specie in *Cap. 2. X. de translat. Episc.* sentit, *juxta communem loquendi modum illa dicitur Ecclesia uiduata, quae, licet Episcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere*; in effectum enim parum interest, utrum Ecclesia in totum careat ministro, aut Pastore, an uero habeat, sed qui officio suo in totum deest. *conf. Dn. BOEHM. de Jure Paroch. Sect. VIII. Cap. I. §. 22. et 23.*

§. VI.

Quid si,
parochus
morbo
Chronico

Facile hinc iudicari potest, quid sentiendum sit, si parochus prouectioris aetatis sit, uel morbo chronico laboret, et ad diuinum munus amplius obeundum inhabilis existat,

num

num hoc in casu aliquis cum certa spe succedendi ipsi ad- *laboret,*
 jungi possit? Id quod non solum ex antea deductis affir- *num cum*
 mandum, sed et sigillatim in ORD. ELECT. SAX. POLIT. *spe succes-*
de 1612. tit. Von Consistorial - Sachen vers. auf daß auch *sionis quis*
Unsere Consistoria, etc. approbatum est, modo non filius indi- *ei substitui*
 gnus, aut gener degener associari petatur. Interim tamen *possit?*
 de eo disquiritur, num eiusmodi substituendus semper *cum*
spe succedendi associari debeat? an uero spe illa adempta sub-
 stitui possit? Id equidem fieri in substitutionibus, quod at-
 tinet munera ciuilia, ut saepissime sine spe succedendi conce-
 di soleant, quotidiana docemur experientia; at enim mune-
 ra quod attinet ecclesiastica, in primis parochialia, substitu-
 tiones absque spe succedendi, ad minimum in loco, ubi
 penes Patronum stat, uocare ministros, uix ac ne uix quidem,
 immo minime omnium, tolerari aut etiam confirmari debe-
 re a Consistorio, nec solere etiam, recte monet CARPZ,
L. I. def. 18. Hancque in sententiam nomine POTENTIS-
 SIMI sub dato *Dresdae die 18. Sept. 1715. ad Capitaneum Prae-*
fecturae Goerlicensis rescriptum esse, memini, cuius Rescripti
 tenorem huc referre non displicebit.

P. P.

Bester Rath/ lieber Getreuer/ Unß ist gebührend vorgetra-
 gen worden/ was ihr in Sachen Hiob Adolph von Ucha-
 teritz zu Ebersbach wieder Frank Adolph von Schachmann
 zu Cunnersdorff und die Gemeinde daselbst/ die Substitution
 zum Diaconat betr. unterm 16. August. jüngsthin unterthä-
 nigst berichtet/ hierauf nun ist Unser begehren/ ihr wollet die
 Güte zwischen denen Interessenten nochmahln allen Fleißes
 versuchen/ in deren Entstehung aber dem Substituendo, Gott-
 lieb Jungen/ weils Wir hoffen wollen/ daß sich alles von
 euch einberichter massen also verhalten werde/ die Vocation

zu der quaestionirten Substitution von Ambtswegen ausfertigen/ und die *SPEM SUCCESSIONIS* auf des alten Diaconi Sebastian Seyfriedens erfolgendes Absterben in dieselbe mit einrücken/ bey denen in eure Ambts-Hauptmannschafft gehö-
 „rigen Obrigkeiten/ so die *Iura Patronatus* haben/ verfügen/
 „und darauf mit Acht haben/ auch sonst/ daß bey allen und je-
 „den dergleichen Substitutionen denen *Substitutis* die *Spes suc-*
 „*cessionis* entweder bey der Kirche/ da sie substituïret werden/
 „oder bey einem andern/ die derselbe Patronus auch zu verge-
 „ben hat/ versichert werde/ damit nicht wiedrigenfalls solche
 „Leuthe/ die doch einmahl ordinïret seyn/ zum Despect ih-
 „res Priesterlichen Ambts/ wenn sie zur Succession nicht ge-
 „langen/ und ohne Pfarr verbleiben/ andern zum Aergernuß
 „in der Dürfftigkeit herum gehen müssen. 2c.

Recte tamen monet Dn. BEYER *ad d. l. CARPZ.* quod hoc de
 eo tantum casu intelligendum sit, quando substitutus a Patro-
 no Nobili, uel alio ius Patronatus habente, uocatur, quodque
 res aliter se habeat, quando uocatio fiat a CONSISTORIO
 SUPREMO, quo quidem in casu successio non facile, imo
 nunquam, promitti soleat. Mortuo autem Pastore emerito,
 uel ad decretum Consistorii Substitutus succedit, uel aliud
 ipsi demandatur munus Ecclesiasticum, ceu Praxis quotidia-
 na docet; imo, quod attinet LVDIMODERATORES atque
 AEDITVOS, illis saepissime in substitutionibus spes succeden-
 di plane denegatur. Ita rescriptum est sub dato d. 21. April.
 1704. ad Praefectum Vitemberg. intuitu substitutionis des
 Schulmeisters zu Groß-Marzahnne/ Als sind Wir gnädigst
 entschlossen/ bemeldtem Schochen solche Substitution auftragen
 zu lassen/ Ist demnach Unser Begehren htermit/ du/ der Creyß-
 Ambtmann/ wollest demselben gewöhnliche Vocation/ jedoch
 ohne bewilligte Succession, ausstellen.

§. VII.

Praecedere uero haec Concio debet, antequam Patro- *Concio do-*
 nus uocationem futuro Pastori exhibeat, illumue Consistorio *cimastica*
 ad examen atque Confirmationem praesentet, CARPZ. L. I. *uocatio-*
def. 33. Quamuis enim per introductum ius Patronatus *nem prae-*
 populi atque Parochianorum libertas quodammodo fuerit *cedat, ne-*
 restricta, iis tamen inuitis, praepriis si iustas dissentienti *esse est.*
 causas habeant, nouus Pastor obtrudendus haut est, ORD.
 ELECT. SAX. ECCL. rubr. Von Examine aller Kirchen-
 Diener / §. also ist auch / uerb. daß keiner Kirchen wie-
 der ihren Willen ein Kirchen : Diener ausgedrungen
 werde. Quae enim potest esse fiducia auditorum erga do-
 ctorem, quem inuiti audiunt, cuius admonitiones aegre
 ferunt? quis potest sperari fructus emendationis, si nullus
 sit amor erga ministrum Ecclesiae? ubi uero amor, quan-
 do coactus populus assumere debet Pastorem? Per Concio-
 nem autem Docimasticam hac de causa Candidatus populo in
 suggestu sistitur, quo eum uideant et audiant, concione-
 que finita sententiam suam de persona, uita atque moribus
 eius, et, si aliud quid habeant, quod obiiciant, criminis, libe-
 re proferre possint, dicta ORD. ECCL. uerb. welche ihn
 in der Kirche ꝛ. Merito hinc ipsam uocationem dicta Con-
 cio et hodie praecedere debet, cum uocatione exhibita res
 integra esse cesset, imo uocatio plane irrita, aequae ac non le-
 gitima aestimanda erit. Vnde etiam Rescripta Regia, quae
 in terris hisce hac de re emittuntur, in hisce formalibus:
 Ihr/der Superintendent, wollet ihm die Kanzel zu N. zu Ab-
 legung einer Prob-Predigt auf einen gewissen Sonntag eröff-
 nen / und daferne die eingepfarreten wieder seine Persohn / Leh-
 re / Leben und Wandel nichts erhebliches einzuwenden / du / der
 Amtmann / ihm die Vocation zu besagtem Pfarr-Ambte in
 gewöhnlicher Form ausantworten / conscribi solent.

§. VIII.

Candida-
tum mi-
nisterii
non decet
se ipsum
exhibere
ad concio-
nem doci-
masticam.

Neque uero Candidatus se ipsum ingerere, atque ad Concionem eiusmodi habendam spontaneo motu sese exhibere atque offerre, sed nominationem alterius, ad quem hoc ius spectat, expectare debet; iuxta monitum enim LEONIS et ANTHEMII A. A. in l. 31. C. de Episcop. et Cleric. tantum ab ambitu debet esse sepositus Clericus, ut quaeratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat: sola illi suffragetur necessitas excusandi. Profecto enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus. Committitur nempe Pastoribus, monente Dn. BOEHMERO in *Jure Paroch. Sect. III. c. 1. §. 28.* non cura corporum, sed animarum, non nuda aliqua rei temporalis expeditio, sed officium, quantum quantum, est spirituale, occupatum circa thesauros uitae coelestis, et qui in his dispensandis negligens est, non homini, sed DEO, rationem de administratione mysteriorum diuinorum reddere debet. Semper graue iudicatum fuit, se ipsum regere; quanto grauius ergo erit, alios regere, et, qui sibi uix sufficiens est, quis temere se sufficientem iudicabit, in aliis dirigendis? Non certe hic agitur de glande legenda, ut loquamur cum ICTIS, sed de cura tot animarum, sanguine Christi redemptarum, quas qui perdere patitur, se ipsum perdit. Ast uix ac ne uix quidem hoc hodie a Candidatis ministerii ponderari atque attendi, quotidiana proh dolor! docemur experientia. Si enim contingat, uacantem esse factam parochiam, cui nouus praeficiendus est pastor, Concursum quasi creditorum saepissime cernitur, ubi quilibet, se alteri praeferendum esse, existimat. Nouae quotidie excogitantur cautelae, et modi indirecti, uacantem occupandi ecclesiam, non secus, ac si esset res pro derelicta habita, quae occupanti cedere deberet. Dn. BOEHM.

c. l. §. 31.

§. IX.

§. IX.

Non equidem fateri dubitamus, nominationem eius- *Nomina-*
 modi, si res ex suis fundamentis consideranda, penes totam *tio mini-*
 Ecclesiam esse debere, GROTIUS *de Imp. summ. Potest. circa stri Eccle-*
Sacra, C. 10. B. TITIVS *Iur. Prim. L. IX. C. VII. §. 3.* naturali- *siae pri-*
 ter enim cuilibet coetui ea ueniunt permittenda, quae ad *num pe-*
 sui conseruationem finemque necessaria sunt, Parochia au- *nes totam*
 tem, quatenus adhuc retinet faciem alicuius Ecclesiae, non, *fuit Eccle-*
 nisi collegium aequale, constituit, adeoque cognitio de cau- *siam.*
 sis ecclesiasticis, ordinatio liturgiarum, et dispositio de aliis,
 quibuscunque negotiis, ad totam Ecclesiam, id quod omni-
 bus collegiis priuatis commune, pertinebit, unde etiam,
 quemadmodum *supra* §. 3. ostendimus, in primitiua Ecclesia
 et tempore Apostolorum penes *populum* erat, eligere Pres-
 byteros, electiones scilicet Apostolis ipsis dirigentibus, et po-
 pulo per *χειροτονίαν* in electionem consentiente, eandem
 insequabatur *χειροθεσία*, seu manuum impositio ab Aposto-
 lis, et ita electi ab Ecclesia ordinabantur, et cooptabantur
 sacro officio, uid. B. QVENSTED. *Antiqu. Sacr. p. 131. seqq.*
 BOEHM. *Ius Eccl. Protest. L. I. Tit. VI. §. 3.* Quae omnia ita
 procedebant, cum Ecclesia a republica nondum approbata,
 et publica autoritate stabilita erat, collegiumque tantum-
 modo aequale constituebat, cuius *directores* erant *Apostoli*.
 Post uero, cum a republica approbari et publica autoritate *Post pau-*
 stabiliri coepit, PRINCIPES, uirtute summi Imperii, liber- *cis compe-*
 tati Ecclesiarum limites posuerunt, ne, nimia libertate Ec- *tere coepit*
 clesiis relictis, reipublicae noxia existat, occasionemque ap- *ex Eccle-*
 prehendat, statum in iis introducere politicum. Id quod *sia.*
 in electione ministrorum Ecclesiae eo magis necessarium
 fuit, quo magis populus, libertati suae indulgens, uarios tu-
 multus scandali plenos hinc inde, si quis Ecclesiae uacanti
 praefigendus atque eligendus, excitare coepit, quo de uid.

BOEHMER. *diff. de Iniust. uoc. ad Clamor. pop. §. 19. seqq.* Enimvero, cum ius eligendi Parochum, monente Dn. BOEHMERO, *Iur. Paroch. Sect. III. c. I. §. 8.* facultatem tantum Ecclesiae membris competentem denotet, minime ergo dubitandum, quin mutari, et uel uni, uel pluribus, a tota Ecclesia, seu iis, quibus antea ius eligendi competiit, conferri possit, quemadmodum et hoc in aliis societatibus et coetibus usu uenire solet. Atque hinc hodie ius nominandi plerumque iuri *Patronatus* cohaeret, ita tamen, ut nonnunquam a Iure Patronatus, saluis ceteroquin iuribus Patronatus, separatum esse, aliisque, quam Patrono, competere possit. B. HORN. *in addit. ad Schilt. Inst. Iur. Can. L. I. T. 14. §. 9.* TITIVS *Iur. Priu. L. IX. c. 4. §. 9.* Quo tamen in casu nihil aliud denotat, quam ius commendandi Patrono personam, in Parochum eligendam, cuius rei exemplum illustre in INSTRVM. PAC. *Art. VII. in fin. §. 1.* occurrit, quo cauetur, ne *Patronus*, qui religionem mutauit, possit Ecclesiae alterius confessionis obtrudere Parochum, sed potius, hoc mutationis casu, ipsis communitatibus nominare *Patrone* ecclesiarum ministros, integrum esse debeat.

§. X.

Quid, si
tertio
praeter
Patronum
ius nomi-
nandi
competat?

Causas autem, cur nonnunquam alii, quam Patrono, ius nominandi datum, relictumque fuerit, uarias adducit Dn. LVDVIG. *in Dissert. de Nominatore haeretico ad Parochiam C. III. §. 3. seqq.* Quas, sicuti late iam ab eo deductae atque illustratae sunt, huc exscribere nolumus, illud tantummodo notamus, quod, si tertio praeter Patronum, ius nominandi competat, ille nonnunquam *plures*, nonnunquam etiam *unicum* tantummodo, denominare debeat. *Priori* in casu electio Patrono adhuc salua est; *posteriori* uero, et quando hoc ius tertio ita est acquisitum, ut
unum

unum tantummodo nominare liceat, Patronum huic nominationi stare oportere, atque hac ratione electionem esse amissam; quamvis negandum haut fit, hoc etiam in casu, Patronum *iusta ex causa* recusare posse nominatum.
Dn. LUDWIG. l. c. C. IV. §. 6. lit. n.

§. IX.

Quodsi uero ius nominandi iuri Patronatus cohaereat, eo in *Vacantia* casu ab arbitrio Patroni dependet, quem ad Concionem Docimasticam habendam denominare uelit, ita tamen, ut, quoties *Eccl. sub* in hisce regionibus sub Praefectura quadam munus ecclesia-*Praefectu-* sticum uacans existat, non ad *Praefectum*, sed *Senatum Ec-* *ra qua-* *clesiasticum* spectet hocce ius denominandi, quippe qui *dam, quod* *si existat?* SERENISSIMI nomine, mandare solet *Superintendenti*, ut ad concionem Docimasticam Candidatum, ab eo denominatum, admittat, qua peracta, si auditores non contradicant, *Praefectus* nomine ELECTORIS SERENISSIMI, tabulas uocationis in forma consueta candidato exhibere debet, B. HORN. *ad Schilt. Ius Can. L. I. T. 14. §. 18.* Quamuis hoc non semper uno eodemque modo fieri soleat. Nonnunquam enim *Senatus Ecclesiasticus* Superintendenti atque Praefecto *immediate* tale quid mandat, nonnunquam autem rescriptum ad *Consistorium Ecclesiasticum inferius* emittitur, illique iniungitur, es solle die Verfügung thun / daß N N. die Cangel zu N. auf einen gewissen Sonntag zu Ablegung einer Prob-Predigt eröffnet / und dafern die eingepfarrten wieder seine Versohn / Lehre / Leben und Wandel / nichts erhebl. einzuwenden / durch den Creysß-Ambtmann / oder den Ambtmann zu N. ihm die Vocation zu besagten Pfarr-Ambte / in gewöhnl. Form ausgeantwortet werden möge / ad quod rescriptum Consistorium Superintendenti, pariter atque Praefecto iniungit, Ihr der Superintendent wollet er-melten

melten N. die Cangel zu N. auf einen gewissen Sonntag zu Ablegung einer Prob = Predigt eröffnen / und daferne die eingepfarreten wieder seine Persohn / Lehre / Leben / und Wandel nichts erhebliches einzuwenden / Ihr der Creyß = Ambtmann ihm die Vocation zu besagten Pfarr = Ambte / in gewöhnlicher Form ausantworten / daran geschicht ob allerhöchst = gedachter Königl. Maj. und Churfürstl. Durchl. Wille und Meinung.

§. XII.

*Quid si
Ecclesia
mater fi-
lias sub se
habeat?*

Contingit etiam interdum, ut ad Ecclesiae matrem, filiae, ceu uocantur pertineant, quo casu, in dubio Ius Patronatus etiam ad filias se extendit, quippe quae regulariter matrem sequuntur. Quod si uero filia peculiarem Patronum habeat, sicut hoc haut raro contingit, eo in casu et huius assensus atque approbatio, sicuti ad uocandam, ita et ad personam denominandam, requiritur. B. HORN. d. l. §. 19. uerb. *se porrigit.* conf. BAUMGART. de Ecclesia Matre Cap. V. §. 5. ubi ostendit: quid faciendum, si inter Patronos Matris, atque filiae, circa electionem atque praesentationem noui Parochi, lis fuerit exorta?

§. XIII.

*An compe-
tat Patro-
no putati-
uo deno-
minatio?*

Subsistit etiam Patroni putatiui, atque in possessione uel quasi, huc usque constituti, denominatio. arg. c. 19. X. de Iure Patron. LANCELL. ad Instit. Iur. Can. L. I. T. 28. §. 15. Quamuis uero B. STRYCK. ad BRUNN. Ius Eccl. L. II. c. 8. §. 8. uerb. *qui bona fide in possessione*, hoc eatenus tantummodo admittere uelit, quatenus eiusmodi possessor in bona fide constitutus est, ex quo etiam concludit, quod istud, quod a malae fidei possessore susceptum, pro nullo in tantum habendum sit, ut, quam primum de eius mala fide constet, praesentatus licet ordinatus, confirmatusque atque officio

officio sacro cooptatus sit, non tantummodo eum repelli debere, sed et alius, a uero Patrono nominatus atque praesentatus, debeat admitti. Contraria tamen sententia, et quod bona fides nihil ad rem faciat, multo minus semel admissus, atque a Patrono in possessione, licet mala fide, constituto, uocatus, et postmodum confirmatus, repelli debeat, uerior nobis uidetur. Sicuti enim alias in possessorio summarissimo, uitia possessionis, et an possessor in bona, uel mala fide, constitutus sit, non attendi, sed possessor in sua possessione tamdiu defendi debeat, turn alter in possessorio ordinario aut petitorio, aliud deduxerit; *Illustr. DN. de BERG. Elect. Proc. Poss. §. 2. et 22.* Ita nec hoc in casu, et quod attinet denominationem, uocationem atque praesentationem, ad munus quoddam ecclesiasticum, contrarium quoddam praescriptum esse, legimus, potius eandem in sententiam a CONSIST. ECCLES. VITEMBERG. in causa Herrn Augusti von Pfuhls Klägers an einem/ contra Herrn Hans Adam Freyherrn von Enden/ Beklagten andern Theils. *Mens. Iul. 1718.* sequentem in modum.

Daß Klägers Principal, in Ansehung des beygebrachten ultimi actus darwieder die angezogene Protestation, weil solche viele Jahre hernach geschehen / nicht zu attendiren / auch die übrigen angeführten Umstände altioris indaginis seyn / folglich und da sie auf die qualitatem und uitium actus eingerichtet / in Possessorio summarissimo darauf kein Absehen zu machen / bey der Possessione uel quasi, den Schulmeister zu Alt-Jehnis und Mildenstein / nebst Bechl. Principaln anzunehmen / und ihm eine besondere Vocation auszustellen / so lange / biß derselbe in Possessorio Ordinario, oder Petitorio, ein anders ausgeführet / billig zu

schützen / pronunciatum, eandemque sententiam, non obstante Leutatione, a *Scab. Lipsiens. Mens. Mart. 1719.* confirmatam esse, recogitamus. Accedit et hoc, quod mala Patroni fides, Candidato semel admissio, atque instituto, in suo iure quaesito, minime praeiudicare possit, nec minus res scandali plena esset, si repellendus sit ille, qui semel ad officium ecclesiasticum uocatus, atque admissus fuerit, ut hinc potius Patronus uerus necessum habeat, a Patrono putatio, atque in possessione constituto, denominatum, uocatum, atque institutum tamdiu tolerare, donec in futurum, noua occasio, ius suum exercendi, obueniat. conf. RULANDUS de VALLE. *Conf. XLVII. n. 28. Vol. I. DOMINIC. CARDIN. TUSCH. Concl. Pract. DCV. n. 6. Tom. IV. L. I. ROCHUS de CURTE tr. de Iure Patron. rubr. Ius Patronatus quibus competat? Qu. XIX. n. 45.* Vbi ostendunt, quod, qui praesentatus est ab eo, qui in quasi possessione iuris praesentandi constitutus, debeat praeferrī isti, qui a uero Patrono praesentatus sit.

§. XIV.

Unicus etiam actus quiete exercitus, quem in possessione uel quasi iur. patr. constituit.

Quibus ex dictis fluit, quod, sicuti alias ad possessionem uel quasi obtinendam, unicus actus, quiete tamen exercitus, ut quis in ea manuteneatur, sufficit, uid. LUDOU. POSTIUS in uulgato illo tractatu, quem *de Manutentionia* conscripsit, *Obs. XLIX.* ita et hoc ad quasi possessionem iuris Patronatus non minus recte extendatur, qua quis ius denominandi Candidatum ad officium quoddam sacrum, exercet. POSTIUS *d. l. n. 16.* Quamuis enim ad acquirendam quasi possessionem eligendi, praesentandi, uocandi etc. duos actus nonnulli desiderare uelint, ROMAN. *Conf. LXX. n. 13.* et FLORES de MENA *Quaest. uariar. Quaest. 2. n. 27.* citati apud BARBOS. *in Collect. ad Cap. cum Ecclesia. 3. X. de Caus.*

Caus. Possess. et Proprietat. n. 10. ipse tamen BARBOSA *d. l. cum pluribus*, quos allegat, censet, ex *unico* etiam *actu* quasi possessionem iuris eligendi, praesentandi et similium iurium incorporalium acquiri, conf. Dn. DE BERGER. *in Elect. Proc. Poss. §. 24.* B. HORNIUS *in addit. ad Schilteri Inst. Iur. Can. L. 1. T. 14. §. 14.* verb. *ultimum actum*, nec non in suis *Respons. Class. I. Resp. VII.* ubi non minus *praeiudicio* quodam *Facult. Iur. Vit.* rem illustrat, insimulque deducit, ius Patronatus etiam per uocationem *Substituti* plene exerceri. Quo tamen casu id maxime, ut iam monitum, requiritur, ut actus scil. ille nouissimus quiete, et absquo contradictione aduersarii exercitus, Dn. DE BERGER. *d. l.* non minus effectum etiam suum sortitus, neque reiectus, aut cassatus fuerit. Enimvero si hoc, nullam plane consequitur possessionem. Vnde, cum in causa antecedente §. adducta, ab Actoris antecessore, post ultimam ludimoderatoris Alt-Iesnicensis uocationem, a solo reo factam, parens actoris peculiarem quidem, atque separatam uocationem exhibuisse, deduceretur, atque exinde possessionem suam firmare uellet Actor, quia tamen hic actus non quiete erat exercitus, neque effectum confirmationis secutus, obtenta potius scientia rei antecessor protestationem, contra uocationem, quam actoris antecessor exhibere sustinuerat, ne effectum consequatur, et inde uocatus confirmetur, interposuerat, a *summo Prouocationum Senatu Term. byemali 1720.* pronunciatum reperimus:

Daß die eingewandte Appellation in ihren Formalien beständig und zu gebührender Rechtfertigung an Uns erwachsen/derer Materialien halber erscheint aus denen Acten/ und deren Partheyen rechtl. Einbringen allenthalben so viel / daß wohl appelliret / derowegen Appellatens Principal bey der Possess uel quasi den Schul-Meister zu Alt-Jesnitz und Mildenstein

nebst Beflagtens Principalen anzunehmen / und ihme eine besondere Vocation auszustellen nicht zu schützen / sondern Appellant bey der Vocation des besagten Schul:Meisters so lange / bis Appellat ein anders ordentlicher weise ausgeführet / alleine zu lassen. Quam sententiam, ne quidem interposita Leuatione, correctoria quaedam est secuta, potius Term. aestiu. 1720. confirmata, uiresque rei iudicatae est consecuta, quam sententiam iam antea ad interrogationem Herrn Hannß Adam Freyherrn von Ende *Ordo ICtor. Hallens.* amplexus erat, responso *Mens. Febr. 1719.* dato sequentem in modum:

Ist im verwichenen Jahre der Schul:Meister zu Alt:Jesnitz und Mildenstein verstorben / und es hat darauf der Herr Baron an dessen Stelle Johann Christoph Blomen / nachdem ihn vorher der Superintendens zu Bitterfeld / gewöhnl. massen tentiret / er auch zu Alt:Jesnitz die Probe gesungen und gelesen / wiederum zum Schul:Meister beruffen / Als aber dieser Blome dem Consistorio zu Wittenberg zur Confirmation praesentiret worden / hat sich der auf dem Filial Mildenstein wohnende Hauptmann / August von Psuhl darwieder gesetzt / und daß er mit zu der Vocation als Compatronus in Ansehen des Filials gezogen werden müste / praetendiret / sich auch auf actus possessorios bezogen / und ihn bey der Possession zu schützen gebeten / hat das Consistorium zu Wittenberg / nachdem beyde Theile ihre Nothdurfft ad acta gebracht am 13. Julii 1718. einen Abschied in der Sache ertheilet / und darinnen erkannt: Daß klagender Hauptmann von Psuhl bey der Possess uel quasi den Schul:Meister zu Alt:Jesnitz und Mildenstein, nebst dem Herrn Baron als Befl. zugleich anzunehmen / und ihme eine absonderliche Vocation auszustellen / so lange zu schützen / bis der Herr Baron in Possessorio Ordinario oder Peritorio ein anders ausgeführet / durch welches
Decre-

Decretum der Herr Baron sich beschwehret zu seyn erachtet /
dahero er binnen gehöriger Zeit sich des beneficii Leuteratio-
nis darwieder bedienet hat / Ob nun wohl der letzt-verstorbene
Schul-Meister von dem von Pfuhl zu Mildenstein / würcklich
eine absonderl. Vocation erhalten / und er also dem Ansehen
nach / den letzten Actum Compossessionis vor sich hat / hiez-
nechst die von dem Herrn Baron darwieder geschene Prote-
station nicht zu attendiren zu seyn scheint / weil solche viele
Jahre hernach geschehen / worbey ferner angeführet wird / daß
die übrigen Umstände / so der Herr Baron vor sich allegiret /
altioris indaginis seyn / folglich und da sie auf die qualratem
und uitium actus eingerichtet / in Possessorio summarissimo
darauf keine Absicht gemacht werden könne / Dennoch aber
und dieweil 1.) der Herr Baron als Beklagter durch des letzt-
hin verstorbenen Schul-Meisters Christian Bonerts Gericht-
liche und eyndliche Aussage bescheiniget / daß das Haus Alt-
Jesniß den letzten Actum possessorium vor sich habe / indem
2) die damahligen Possessores des besagten Hauses die fünff Ge-
brüdere von Keppichau ihm Zeugen / die Vocation alleine aus-
gestellt / 3) der damahlige Possessor des Gutes Mildenstein
der General-Kriegs-Commissarius Curt von Pfuhl hingegen
sich der Vocation des Schul-Meisters nicht angemasset / die
von denen von Keppichau ertheilte Vocation nicht mit unter-
schrieben / auch als der Schul-Meister etl. Jahr darauf von
dem Pfarrer Schnabeln ex odio wieder die von Keppichau
aufgehohet worden / bey dem von Pfuhl gleichfals eine Voca-
tion zu suchen / Dieser zur Antwort gegeben / daß er mit der
Vocation nichts zu thun hätte / wie dieses alles aus dem / bey
denen Actis befindl. Rotulo, deutl. erhellet 4) eben dieser
Zeuge ferner ausgefaget / daß endlich der von Pfuhl auf con-
tinuirtes Verhehen des Pfarrers / Schnabels / den Schul-
Meister / nachdem dieser ohngefähr 7. Jahr bereits in officio
geme-

gewesen eine angemaste Vocation ertheilet / oder wie es eigentlich heißen muß / die Possessores des Hauses Alt-Jesnitz in ihrer possession illegitimo modo turbiret / haben / 5) bekandten Rechtens ist / quod in possessorio summariissimo principaliter de turbatione, et secundario de possessione discutetur

CARPZ. P. 2. C. 7. d. 15. n. 5.

RAUCHB. P. 2. Q. 6. n. 67.

et 6) quod in illo possessorio etiam unicus testis sufficiens sit.

CARPZ. d. l. d. 16.

ex adductis 7) klahr am Tage lieget / daß der Herr Kläger seine Klage nicht in possessione uel quasi, sondern in uera turbatione gegründet / wie er denn 8) gar nichts / als die auf Verheßen des Pfarrers Schnabels endlich und fast mit Widerwillen ertheilte Vocation anführen können / da doch ohne dem 9) klahr ist / quod per instrumentum, parte altera absente confectum, possessio neutiquam probari queat,

D. BERGER. *Elect. Proc. Poss.* §. 30.

und solches allhier 10) um so vielweniger angehen kan / da auf Seiten des Hauses Alt-Jesnitz so fort / als man von der praetendirten Psuhlischen Vocation Nachricht erhalten / darwieder Gerichtl. Beschwerde geführt worden / worauf aber der von Psuhl sich gar nicht verantwortet / sondern eo ipso sein Nicht-Befugnüß agnosciret / woraus 11) fließet / daß die praetendirte und zurück datirte Vocation ein actus gewesen / qui liti causam dedit, et qui non fuit quietus, quales actus ad acquirendam possessionem neutiquam sufficiunt

MEU. P. 2. Dec. 188. n. 3.

STRYCK. *de Inuest. act. Sect. 2. membr. 2. §. 8.*

sola enim uerbalis contradictio conseruat alteri possessionem, et efficit ab alio eam non acquiri

MEV.

MEU. P. 4. Dec. 97. n. 5. in not.

12) weil der von Psuhl die angemaste Vocation dem Schula-
Meister allererst nach Verlauff 7. Jahre ertheilet / per rerum
naturam auch wohl nicht möglich gewesen ist / daß der Posses-
sor des Hauses Alt = Jersitz vor solchen Jahren protestiren
können / oder zu protestiren verbunden gewesen / und also ex
hoc capite anieho wieder den Herrn Baron gar nichts cum
effectu angeführet werden mag / 13) aus denen vorhin dedu-
cirten Gründen evident ist / daß der Herr Baron ultimum
actum possessionis uel quasi bescheiniget hat / und daher des
Klägers replica altioris indaginis bleibt / immassen / wenn ia
14) die gar sonderbahr gerühmte Vocation einigen effect ha-
ben könnte / dennoch selbige sofort durch die eyndliche deposition
des producirten und abgehörten Zeugen / und also durch die
Gegen = Bescheinigung gänzlich eneruiet worden / überdem
endlich 15) licet omnia paria essent, dennoch in dubio pro
Reo per iura uulgata gesprochen werden muß / So erscheint
daraus allenthalben so viel / daß der Herr Baron bey der ein-
gewandten Leuterung sich einer sententiae reformatoriae der
nen Rechten nach gar wohl zu getrösten habe.

Pari modo si fortasse cum *clausula*, sine praeiudicio
alterius nominatio atque uocatio admissa fuerit, ex illo actu
ius quasi possessionis minime acquiritur, sicuti hoc POSTIUS
supra allegatus, et cum eo B. STRYCK. ad BRUNN. *Ius Eccl.*
L. II. C. 8. uerb. etiam unico actu acquiritur, pluribus de-
ducunt.

§. XV.

Sicuti uero Ius Patronatus sine discrimine *sexus* ab Ius Pa-
tronus acquiri, atque exerceri potest, c. ult. X. de Con-
cess. Praeb. c. 7. X. de Iure Patron. FINCKELTH. de Iure ^{sine di-}
Patron. Cap. IV. n. 1. seqq. ita dubitandum haut est, quin ^{discrimine}
et ^{sexus at-}

que aeta-
tis ab
omnibus
acquiri, ac
exerceri
posse, cum
limitatio-
ne accipi-
endum.

et femina ius nominandi rite exercere possit, modo iis in locis, ubi cura sexus obtinet, *Curatoris consensum* adhibeat. Id quod etiam de impuberibus atque minorennibus asserendum est: quamvis enim quam plurimi sint, qui satagunt, nec feminas, nec minorennas atque impuberes, modo hi annum septimum excefferint, in exercendo iure Patronatus, tutoris, uel curatoris autoritate atque consensu opus habere, B. NAEVIUS in *Iure Cleric. Cap. V. §. 27.* WEISIUS in *Dissert. inaugur. Halae 1712. habita, de his, quae mulier Saxon. ualide citra Curat. agit. tb. 8.* in tantum, ut pupillorum atque minorennium praesentatio, si ab illis digni atque idonei praesentati fuerint, tutorum atque curatorum praesentatis debeat praeferrri. PAULUS de CITADINIS *tr. de Iur. Patron. P. VI. art. 3. n. 71.* NIC. GARSIA *tr. de Beneficiis P. V. c. 9. n. 186.* ROCHUS DE CURTE *dict. rubr. Ius Patronatus quibus competat? n. 13.* Merito tamen hanc sententiam, cum nullo textu iuris corroborari possit, et in meris figmentis consistat, ob generalitatem tum textus *Land. R. L. I. art. 44. 45. et 46. ibique GLOSS.* tum *CONSTIT. Elect. XV. P. 2.* reiiciendam esse, iudicamus, illudque eo magis, quo magis arduum, et graue negotium sit, constitutio ministrorum Ecclesiae, ut facile appareat, quanta deliberatione atque praecautio, ne eiusmodi Pastor, qui magis obest, quam prodest Ecclesiae, eligatur atque uocetur, opus sit, ita ut recte IO. GERHARD. in *Loc. de Minist. Eccl. Sect. VI. §. 125. in pr.* de eo iudicet: *quod, quo augustius istud sit, eo maiori cura atque prudentia tractari debeat.* Quod si uero femina, cui ius Patronatus intuitu fundi cuiusdam competit, sit *uxorata*, non *huic*, sed *marito*, iuris huius exercitium attribuendum esse putamus; maritus enim, sicuti in rebus dotalibus dominium obtinet *l. 75. ff. de Iur. dot. l. 9. C. de Rei Vindic.* ita in reliquis bonis paraphernalibus, quamuis

uis non *Iure Ciuili*, l. 9. §. fin. ff. de *Iure dot.* bene tamen *Iure Saxonico*, CARPZ. P. 4. C. 21. d. 1. conf. BRUNN. ad d. l. 9. n. 11. in fin. ubi ostendit, hoc etiam extra Saxoniam hodie receptum esse; usufructus iure gaudet, inter quos fructus etiam iuris Patronatus exercitium refert GLOSS. in Cap. cum Bertboldus 18. X. de Sentent. et re iudic. ZOESIUS ad Decret. tit. de Iur. Patron. n. 36. in tantum, ut Candidatus a marito nominatus, illi, qui ab uxore denominatus sit, merito praeferrri debeat. PAUL. LAYMANN. Theol. Mor. L. IV. tr. 2. C. 13. n. 18. 19. fol. m. 579.

§. XVI.

Ex his etiam fluit, quod idem statuendum sit, de omnibus reliquis usufructuariis intuitu fundi usufructui subiecti, B. BRUNN. *Ius Eccl.* L. II. c. 8. §. 15. ibique STRYCK. in imo nec not. B. HORN. ad Schilt. L. I. tit. 14. §. 15. uerb. emtio-^{Et usufructuario,} nis. in fin. in tantum, ut et uiduae ratione fundi, in quo do-^{est dene-} talitium illi constitutum est, hocce ius, nisi speciatim excep-^{gandum} ptum sit, relictum censeatur. Dn. BOEHMER. in addit. ad SCHILT. *Inst. Iur. Can.* L. I. tit. 28. §. 1. Neque denegan-^{exercitium} dum est hocce ius Conductori praedii, cui ius Patronatus ^{iur. patro-} cohaeret, c. 7. et 16. X. de Iure Patronatus. CARPZ. P. 2. Const. 37. d. 27. BERL. P. 2. Dec. 166. n. 12. seqq. B. HORN. d. l. et ita quidem, ut cum ROCHO de CURTE tr. de Iure Patron. Qu. 26. n. 57. seqq. DIDAC. SPINO a CARCERES in Specul. testam. Princ. 4. n. 119. IO. de ANANIA tr. de Iure Patron. P. IX. qu. 4. n. 14. pluribusque aliis, utrum scilicet conductio ad longum, decem nimirum aut uiginti annorum, an ad breue tempus facta sit, ita ut eo, non hoc in casu, ius Patronatus a conductore exerceri possit, distinguere uelle, nobis non opus uideatur. Enimuero quanquam in supra alleg. c. 7. X. de Iure Patron. iunct. l. 1. §. 3. ff. de Superfic. funda-

fundamentum suae sententiae ponere suscipiant; interim tamen *ad firmam concedere*, nihil aliud ibidem denotat, quam sub certa et firma pensione locare, ita ut ista conductio iuxta naturam simplicis conductionis, neutiquam uero secundum alienationis indolem, sit metienda. *arg. c. 2. X. de Locat.* uid. Dn. MENCKEN. *Gymnas. Polem. Disp. XXIX. et Select. Controu. Iur. Can. Disp. II. §. 9.* STRUU. *Dec. Sabb. Cap. IX. Dec. 7. et 22.* Concedimus tamen lubentissime, quod aliud sit dicendum, si locator sibi in specie ius Patronatus reseruauerit, CARPZ. *d. l.*

§. XVII.

*Creditori
tamen non
competit,
nec etiam
Sequestro.*

Minime uero ius Patronatus creditor intuitu fundi oppignorati, cui alias cohaeret, exercere poterit. Nihil aliud enim per oppignorationem fundi ad eum peruenisse censetur, ac per quod suum consequi potest; quibus uero ius Patronatus haut erit annumerandum, quandoquidem fundi oppignorati possessio eatenus in Creditorem est translata, quatenus ad uim atque effectum pignoris aliquid facit, in reliquo autem possidet debitor per creditorem, accedit et hoc, quod creditor teneatur omnes seruare fructus domino, eique restituere, uel in sortem computare, fructus autem huiusmodi non possunt restitui, quia factum infectum neque reddi, neque praesentatio retractari potest, imo citra crimen Simoniae hos fructus in sortem computare nequit. ZOESIUS *ad Decret. tit. de Iure Patron. n. 38.* B. STRYCK. *ad BRUNN. Ius Eccl. L. II. c. 8. §. 16.* uerb. *an uero Creditores.* ubi etiam praeiudicio *Facult. Iurid. Francof.* rem illustrat, id quod tamen B. HORN. *c. l.* restringit, si sub pacto anticbretico, non excepto iure Patronatus, fundus pignori datus fuerit. Sicuti uero Creditoribus, hanc obligationem regulariter ius Patronatus in fundo oppignorato dene-

denegandum; ita hoc ad *Sequestrum* eo minus extendendum uenit, quemadmodum hoc Dn. BEYER. in *addit. ad CARPZ. Iurispr. Eccles. L. I. d. 44.* praeiudicio quodam *Supremi Consistorii Dresdens.* corroborat.

§. XVIII.

Fundi equidem possessori, qui si uel *haereticus*, aut *Haeretico heterodoxus* factus, non competere ius patronatus in Ecclesia orthodoxam, imo plane denegare uolunt Canonistae, *tamen uel heterodoxo, non est denegandum ius patronatus, si modo in fraudem Ecclesiae eo non utatur.* VIUIANUS *de Iure Patron. L. XV. c. 2. n. 16.* VALLENSIS *ad tit. Decret. de Iure Patron. §. 7.* ANT. FABER. *de religione regenda L. III. c. 10.* WEBER *de Iure Patron. pag. 21.* et plures alii, quia scilicet Pontificio iure bona is amittit, qui haereticus factus, eorumque doctrinam amplectitur *c. 10. X. de Haeret.* Quod si ergo in ciuilibus ipsi nihil remaneat, multo minus Parochi nominationem, ceu rem in sensu Iuris Canonici *arg. c. 3. X. de iudic.* spiritualement, competere posse tradunt, cui accedere putant, quod sub hac conditione, si non expressa, tacita tamen, ius Patronatus concessum, ut Patronus eandem fidem, quam Ecclesia, profiteatur, B. HORN. *d. I. §. 14. uerb. fundatori.* Fatemur quidem, multa uariaque incommoda ex nominatione et praesentatione ab haeretico, uel aliquo heterodoxo facta, Ecclesiae exoriri posse, conf. Dn. LUDWIG. *Diss. de nominatore haeretico ad Parochiam Cap. III. §. 12. lit. f.* adeo, ut quam maxime nobis arideat consilium ab ipso §. 12. suppeditatum, scilicet iurisprudentiae Legislatoriae conueniens esse, ut euangelici Patroni nominationes Parochorum Catholicorum relinquunt membris Ecclesiae catholicae, ceu a Pontificiis praedicatur, addictis, idemque faciant Patroni catholica fidei innutriti, parochiis euangelicis, certe multis forte dissidiis, quae huc dum hinc inde sufflaminata audiuntur, obuam ireretur.

Enimuero quanquam per *Pacem religiosam* et *Westphalicam*, pax et concordia inter religionis dissidentes restaurata uideatur, ita, ut religio catholica atque Euangelicorum, et inter hos Reformatorum quoque in Romano Imperio tolleretur, neque illi inter se amplius pro haereticis sint habendi, neque ius Patronatus propter mutationem religionis amplius amittatur, et hoc ipsum in *Recess. Imp. de 1555. §. 21. et Instrumento Pac. Osnabrug. Art. V. §. 31.* cautum legatur; interim tamen, monente iterum B. HORNIO *l. c.* haec res non fraudi debet esse Ecclesiae patronatae, nec eo trahi, ut Patronus ministrum alterius religionis eidem obtrudat, qui alia plane docet, quam quae credit et profitetur iste sanctorum coetus, cui talis praepōnendus. Nam, si hoc fieret, Ecclesia illa iure et libertate sua, qua *ui pacis religiosae et Westphalicae* gaudet, per indirectum priuaretur, quin et Patronus ius reformandi et dominandi hominum conscientis sibi arrogaret, quod tamen illi nullo iure competit, et cum legibus fundamentalibus Imperii directo pugnat. *uid. Art. V. §. 43. l. P. O. FABER. d. l. ibique FRITSCHIUS, BRUNNEM. Ius Eccles. L. II. T. 18. §. 19. SCHUZ. Exerc. V. §. 16. lit. d. p. 338.* Atque hinc eandem ob causam *in Art. VII. Instr. Pac.* satis perspicue cautum, ne Patronus Lutheranus praesentet Ecclesiae Reformatae, Lutheranae uel potius euangelicae fidei adscriptum, neque uice uersa *§. 1. d. Art.* Nolunt quidem Romano-Catholici, quoties inter illos atque euangelicos haec quaestio uertitur, decisionem ex hoc *Art.* aduersus se admittere, *uid. Dn. LUDVIG. l. c. lit. c.* recte tamen iterum iudicat B. HORN. quod idem de Catholicis et Euangelicis inter se statuendum sit, non tantum, quod eadem hic subsit ratio, quae *in Art. VII.* deprehenditur, uerum etiam, quod *in Art. V. §. 26.* collatio ex iure deuoluto si fiat, in eiusdem religionis personas, cuius decedentes fuerunt, fieri

fieri debeat, item, quod in mixtis Episcopatibus exercitio religionis *anno 1624.* recepto, per electionem uel praesentationem praeiudicium fieri non possit, §. 23. d. *Art. V.* Nec minoris ponderis argumentum exinde peti potest, quod nec ipse Caesar in mixtis Episcopatibus, uel aliis collegiis et foundationibus immediatis, ut et mediatis, precibus primariis gaudeat, si non eiusdem religionis, praesentet precistam, cui ille addictus fuit, qui uacans beneficium possedit. *Art. V. Instr. Pac. §. 18. et 26.* Ex quo etiam laudatus Autor idem dicendum iudicat de illis, qui ius nominandi tantum habent.

§. XIX.

Contingere etiam nonnunquam solet, ut ius Patronatus pluribus sit commune: quo in casu omnium, aut si conuenire nequeant, id quod propter naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem, iuxta l. 7. §. 6. ff. de Recept. et qui *Quid, si* *plures* *concur-* *arbitr. rec.* facile euenire potest, maioris partis consensus *troni, iu-* *ris sit?* *euoluitur.* requiritur. c. 3. X. de Iure Patron. Variant tamen *Dd.* quomodo haec uotorum pluralitas sit aestimanda. *Alii* enim maiorem partem istam dicunt, quae in comparatione partis minoris u. g. si sint *sex* Patroni, et a *tribus* Titius, a *duobus* Meuius, et *ab uno* Sempronius, denominatus fuerit, quo casu Titium pluralitate uotorum praeualere contendunt, *PANORM.* in cap. 3. X. de Iure Patron. n. 13. *Alii* autem maiorem partem illam uocant, quae talis est respectu omnium simpliciter, ubi, quo Titius praeualeat, necesse est, ut in casu allato *quatuor* ad minimum in eum dirigantur suffragia, *Io. de LIGNANO* in Cap. *plures. 2. X. de Iure Patronat.* Ad hanc itaque differentiam tollendam *ZIEGLERUS* ad *Lancell. L. 1. T. 28. §. 8.* distinguendum esse iudicat, utrum Ius Patronatus pluribus ut *singulis*, an ut *uniuersis* seu *collegialiter* com-

competat? eo in casu monet, pluralitatem considerandam esse respectu minoris partis, hoc autem, respectu totius, ita, ut etiam primo in casu necesse non sit, ut omnes simul conueniant in eodem loco ad electionem, sed sufficiat, si suffragia seorsim ferant, cum e contrario in posteriori casu congregatio in eodem loco necessaria omnino sit. Quamuis uero istam distinctionem in se consideratam, analogiae iuris admodum conuenientem iudicamus, applicationem tamen, saluo aliorum meliori iudicio, hac de causa approbare uix ac ne uix quidem possumus, quod in re *communi*, quatenus illa pluribus, ceu singulis communis est, melior sit causa dissentientis atque prohibentis *l. 28. ff. comm. diuid.* et quod omnes tangit, ab omnibus etiam debeat comprobari, *l. fin. C. de auctor. praest.* Minime itaque uotorum pluralitas sufficiet, sed omnium desiderabitur consensus, *l. 11. ff. de Seru. Praed. Rust.* VINCENT de FRANCHIS *Dec. II. n. 3. seqq.* Dn. WILDVOGEL. *de Voto informatiuo §. 16.* atque id est, quod ad exercitium Iuris Patronatus pluribus, ceu singulis competens, eo magis extendendum esse uidetur, quo magis nulla diuersitatis ratio adest, lege potius pariter atque usu praescriptum, atque receptum scimus, ut, si compatroni inter se de certo subiecto conuenire nequeant, Princeps per Consistorium, ne Ecclesia Pastore uiduata diutius destitui eo patiatur, praeuia tamen admonitione, pro hac uice munus conferre solet illi, quem dignum iudicat, CARPZ. *L. 1. def. 15.* ibique Dn. BEYER. *in addit. ad n. 9. conf. B. HORN. L. 1. T. 14. §. 16. uerb. eligant.* saluo tamen quocunque iure Patronis alias competente. ORD. ECCLE. SAX. *rubr. Von Beruff und Annehmung derer Kirch-Diener §. wenn aber der Lehn-Herr.* Illustr. Dn. de BERGER. *P. I. Resp. 135.* Quod si uero pluribus ut uniuersis, seu collegialiter ius Patronatus competat, per pluralitatem

uoto-

uotorum rem expediendam esse, concedimus quidem; ita tamen, ut nec hic maiora uota intuitu totius Collegii desidererentur, sed hoc sufficiat, modo reliqui candidati pauciora pro se obtinuerint. Interim hoc casu maxime requiritur, ut omnia membra, quae ius suffragii habent, ad illum actum, de quo deliberatio instituenda, ac decretum secundum uota maiora faciendum est, legitime citentur; alias enim maioris praesentium partis conclusum absentes non uocatas obligare nequit *l. 2. C. de decur.* ibique BRUNN. MEW. P. IV. Dec. 201. debent etiam ad minimum *duae tertiae* praesentes adesse, atque suffragia sua ferre *l. 2. et 3. ff. de Decret. ab Ord. fac.* Qui itaque tunc maiora pro se habet uota, is rite electus censeretur debet, GONZALEZ TELLEZ ad Cap. 3. X. de Iure Patron. n. 2. BRUNN. Iur. Eccl. L. II. C. VIII. §. 18.

§. XX.

Longius adhuc alii procedunt, atque non ad maiorem tantum, sed etiam ad sanio-^{Illorum}rem partem respiciendum esse, ^{sententia,} contendunt, cum non semper sit illa maior pars, quae solo ^{qui par-}numero uincit, sed potius autoritas, meritum ac dignitas, ^{tem sanio-}sanioris quoque iudicii trutina sit perpendenda, ut si ab al-^{rem pro}tera parte, quae numero inferior est, dentur, qui prae al-^{maiori a-}tera, fulgent honoris ac dignitatis splendore, aut maioribus ^{gnoscent,}beneficiis ac ditioribus muneribus Ecclesiam sibi reddide-^{relicitur.}runt obstrictam *c. 55. et 57. X. de Elect. c. in praesentia. X. de Testam. arg. l. 8. ff. de pact. et l. 8. C. qui bon. ced. poss.* imo et adhuc alii duo haec coniunctim et partem maiorem et sanio-rem simul requiri *c. 3. X. de Iure Patron. uid. Dd. in c. 1. et ult. X. de his quae fiunt a maiore parte.* quorum sententiam quodammodo etiam defendit BRUNNEM. de Iur. Eccl. L. II. c. VIII. §. 18. et cum eo NAEVIUS in Iur. Cleric. c. V. §. 28. asserere haut dubitat. Sicuti uero doctri-

na de maiori et saniori parte, originem debere uidetur principiis *Scholasticorum*, secundum quae *uerosimile* definitur, quod ita uidetur pluribus et quidem sapientioribus; Ita recte hoc Dn. THOMASIO *ad Lancell. L. I. T. VI. §. 10.* contradictionem inuoluere uidetur. Cum enim sapientiores sint *paucissimi*, id quod *uerosimile* uidetur pluribus, non aequi-debitur sapientioribus, si sapientioribus, ergo non pluribus. Insuper etiam res altioris plerumque est indaginis, multasque difficultates post se trahit. Inde recte in CONCILIO TRIDENTINO *Sess. 25. de Regal. c. VI.* decretum est, non amplius inquirendum esse, quatenam suffragiorum pars sit sanior, sed tantummodo, quae maior, modo uota ipsa sint legitima et persona electa haut indigna. Atque hanc ob causam et hodie numerum maiorem simpliciter uincere, nullus dubito. ZIEGLER atque THOMASIVS *ad Lancell. L. I. T. VI. §. 12.*

§. XXI.

Vota si paria sint, quid tum iuris sit?

Vota uero si sint paria, et Patroni plane inter se conuenire nequeant, an *sors* locum inueniat, merito disquiritur? BALDUINUS *in Cas. Consc. L. IV. c. V. Cas. 6.* et cum eo CARPZ. *L. I. d. 45. n. 7.* hoc quidem affirmant, eorumque sententiae Matthaei exemplum, quod in sacris literis *Act. I.* habetur, assistere uidetur, pluribus etiam a Dn. LUDVIG. *in Diss. de Sorte suffragatoria eccles.* Bom Priester-Loos *Hal. 1714. habita*, deducitur, quod *sors* absque superstitione nihil illiciti in se contineat, praecipuis si Candidati sint digni, et ita pares, ut uix inter istos meritorum discrimen appareat, improbatur tamen in *c. 3. X. de Sortileg.* nec non BRUNNEM. *L. II. C. 18. §. 55. et 56.* LINCK. *ad Decret. L. V. Tit. 21. de sortileg. §. 5.* et non minus Protosynedrio Elect. Sax. displicuisse Dn. BEYERUS *in addit. ad Carpz. L. I. d.*

45. n. 7. praeiudicio quodam, ubi, cum electio Diaconi a *Senatu Mittweidensi* 1710. per sortem esset facta, et hic ad Ordinationem et confirmationem praesentaretur, eum non admissum fuisse, sed Senatum aliam electionem instituere debuisse, confirmat. Has ad euitandas difficultates solent nonnunquam Patroni *alternare*, ita ut hac uice hic, alter alia uice ius patronatus et isti annexa iura exercent, *Clement. ult. de Iur. Patron.* id quod uocare solet *per Turnum praesentare*, item *praesentatio Turni* ZIEGL. *ad Lancell. L. I. T. 28. §. 12.* Quamuis *turni* appellatio alias in alio plane sensu sumi soleat, de quo uid. CAROL. DU FRESNE *in Gloss. med. et infim. latin.* uoce *Turnus*. Quodsi igitur hoc in casu unus ex compatronis actum iuris patronatus exercent, reliquis nihilofecius ius suum futuris demum actibus exercendum, integrum et saluum manet, ceu notat ex Zieglero Dn. THOMASIVS *ad Lancell. L. I. Tit. 28. §. 12. n. 559.*

§. XXII.

Id uero est maxime, de quo solliciti debent esse Patroni, ut dignum, et ad officium sacrum obeundum idoneum nominent eligantque. ZIEGLER. *de Episc. L. II. c. 4. §. 2. seqq.* Rari enim sunt, monente et conquirente B. GEIERO *in Homil. super Euang. Dom. V. post Trinit. p. 444.* *piscatores animarum, qui summo studio id agunt, ut animas capiant, atque ad Christum ducant, cum potius magna sit copia eorum, qui pecunias piscantur.* Sunt omnino perquam rari, qui monitum D. Petri. i. Ep. V. sequi, curam habent, operamque dant praebere typum atque exemplum gregi. Et quamuis D. BERNHARD WAGNER. *in Diss. de Ministerio malorum in Ecclesia.* pluribus deducat atque ex sacris literis atque Confess. August. Art. 8. probet: pastorem etiam impium et uerbum DEI rite docere, atque sacramenta ad-

Uit dignus
eligatur,
curae esse
debet Patrono.

mini-

ministrare posse. Negandum tamen haut est, impium Pastorem plerumque plus destruere, quam aedificare. Agnouerunt hoc, referente Dn. BOEHMERO *in Iure Eccles. L. I. T. 14. §. 4.* ipsi TRIDENTINI *Sess. XXIII. de Reformat. Cap. I. docentes: Nihil esse, quod magis ad pietatem et DEI cultum assidue instruat, quam Superiorum uitam et exemplum, cuius rationem elegantem suppeditat* HIERONYMUS *relatus in Cap. fin. D. 25.* Quomodo enim, inquit, potest Praeses Ecclesiae auferre malum de medio eius, qui in delicto simili corruerit? aut qua libertate peccatum corripere potest, cum tacite sibi ipsi respondeat, eadem admisisse, quae corripit. Proinde qui docent, non tam sanos mores, quam sanam doctrinam requiri in ministro Ecclesiae magnopere falluntur, cum utrumque potius coniungi debeat; si enim bene docueris et male uixeris, tui solius condemnator eris. Nam bene uiuendo et bene docendo populum instruis, quomodo debeat uiuere: bene autem docendo et male uiuendo, DEVM instruis, quomodo te debeat condemnare, inquit CHRYSOSTOMUS *relatus in cap. fin. D. 40.* Primarium sane eorum officium consistit in adhortando, monendo et corripiendo; nemo autem recte monitoris officium suscipit, nisi qui actibus suis errata condemnat et amorem innocentiae conuersatione demonstrat sunt uerba SYMMACHI *in cap. 2. D. 81.* Proinde non alios ordinandos esse, censebant PATRES LAODICENI, nisi qui plurimo tempore probantur tum uerbo fidei, quam recte conuersationis exemplo *c. 4. D. 24.* Quod idem confirmat HORMISTA *in c. 2. D. 61.* aiens: longa deest uitam suam probatione monstrare, cui gubernacula committuntur Ecclesiae. Atque id ipsum est, quod Paulus *1. Tim. III. nec non ad Tit. I. 9.* et alibi monet, atque a uerbi ministro requirit. *conf. Gerb. Loc. de Minist. Eccl. p. 275.* Quem Pauli sensum decreto expressum legimus, *in Conc.*

Cartha-

Cartbag. IV. Can. I. Qui Episcopus ordinandus est, antea examinetur, si natura sit prudens, si docilis, si moribus temperatus, si uita castus, si sobrius, si peruigit, si semper suis negotiis cauens, si humilis, si affabilis, quae ad mores uitaeque probitatem, si literatus, si in lege domini instructus, si in scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus Ecclesiasticis exercitatus, et ante omnia, si fidei documenta uerbis simplicibus afferat, quae recte ad doctrinam fideique confessionem spectant, conf. QUENSTED. Antiqu. Bibl. et Eccles. p. 136. et supra §. 4. uid. CONST. ELECT. SAXON. p. 89. de Exam. Ordin.

§. XXIII.

Iudicat quidem Pontifex INNOCENTIUS III. in C. un. *Candidati X. de Scrutin. in ord. fac. quod dignus sit praesumendus, qui Ministerii non probetur indignus.* Cuius iudicium tamen, ne ullum non in- quidem meretur applausum; licet enim eiusmodi praesum- *trinfeca,* tio de bonitate naturali atque intrinseca, cum qua homo *sed ex-* nascitur, et quod sit u. g. castus, pacificus, sobrius etc. pro- *trinfeca,* cedat, minime tamen ad bonitatem atque idoneitatem ac- *respicien-* cidentalem et extrinsecus aduenientem, quo pertinet eru- *da est ca-* ditio, donum docendi, et sic porro, quadrat, unde etiam *pacitas.* Dn. THOMASIVS *ad Lancell. L. I. T. 7. §. 7. n. 104.* cum B. TITIO bene sentit, ualere eam praesumptionem in ca- rentia uitiorum, siue intellectus, siue uoluntatis, non in positione uirtutum siue intellectualium siue moralium, qua- les requiruntur in eo, qui dignus praedicatur ad munus ec- clesiasticum obeundum. Vnde non minus male agitur res, si statim ii nominentur, qui de facie, habitu, facundiaque protinus ac breui innotescunt, aut ab aliis, praesertim iis, qui qualitates debitas haut intelligunt, commendantur. Certe qui secum animo reputant grauitatem huius pastora-

lis curae, non possunt non ingenuè confiteri, non quosuis huic muneri sufficere, sed illos demum, qui et satis probati sunt in fide, atque doctrina, et praeterea tanta sunt praediti innocentia, ut exemplum gregis esse possint, quod intueantur, et ad imitandum propositum habeant, sunt uerba Dn. BOEHMERI in *Iure Paroch. Sect. III. C. 1. §. 27.* Vnde etiam olim Patroni in designatione aut nominatione Candidati maluerunt peritiorum, inque studio rerum diuinarum uersatissimorum Theologorum expetere iudicia, quam proprium sequi, atque illis ideo curam nominandi relinquere et demandare. conf. Dn. LUDVVIG. de *Nominatore Haeretico ad Parochiam Cap. III. §. 3.* ubi *lit. t.* refert: Halberstadii inque locis aliis illius uicinia, plerosque Ecclesiarum Patronos id dedisse Episcopo siue Superintendenti, ut commendaret Candidatos parochiis, iudicio eius atque autoritate Patroni postea inaugurandos, quo et pertinet diploma FRIDERICI Thuringiae Landgrauii, Marchionis Misniae, Saxoniaeque Comitum Palatini, quod exhibet CHRIST. FRANC. PAULINI *Anal. Isenacens.* p. 112. quo anno 1443. ius Patronatus duarum Ecclesiarum Settelstettensis et Hoerselgauensis, coenobio Senacensi B. Virginis donauit.

§. XXIV.

Quis dignior iudicari debet ad ministerium sacrum? et si pares, quid obseruandum ueniat?

Immo nec sufficit dignum eligere, si aliquis dignior adsit, in tantum ut referente *Didaco SPINÓ de Carceres Gloss. 18. n. 12.* ex mente PII V. Pontificis collatio beneficii digno facta, praetermisso digniore, retrahi possit per appellationem ad superiorem; Quamuis et hic caute procedendum sit. Monente enim B. ZIEGLERO de *Episc. L. II. C. 4. §. 6.* digniorem non simpliciter dici illum, qui doctior sit, uel sanctior, sed eum, qui iuxta munus et rem, cui praeficiendus est, eius ministerio aptior apparet, si quidem quan-

quandoque eum, qui sanctus uir, uirtuosus et bonus, ac praeterea diligentior sit, praefendum esse uiro sanctiori, qui non sit ita diligens, eaque ratione ita aptus, sicuti prior, administrationi eius muneris, quam ipsi est suscipiendum recte existimatur. Idemque obseruandum esse monet circa doctrinam et eruditionem. Nam frequentissime doctiorem non ita conuenire muneri publico, sicuti alterum, qui doctus est, ac doctrinam cum prudentia coniunctam habet sufficientem ad munus, quod ei confertur. Quod si uero duo Candidati aequae apti atque ad munus suscipiendum idonei adsint, ita ut meritorum discrimen non appareat, ab arbitrio quidem Patroni uel eius, ad quem facultas nominandi atque eligendi pertinet, dependet, quem alteri praefere uelit. uid. Ord. Eccles. rubr. Vom Beruff und Annehmung derer Kirchendiener §. Zum vierdten. Ord. Polit. Prou. rubr. Von Consistorial-Sachen n. 1. seqq. CARPZ. L. I. D. 14. nisi aut pacto, CARPZ. d. l. aut lege quadam prouinciali, ad indigenas uel stipendiarios sint adstricti, conf. Art. gen. 1. §. wollen wir hiermit x. Decret. Synod. §. gleichwie wir x. Dn. BEYER. in addit. ad Carpz. L. I. d. 25. n. 5. ubi ostendit, quod hoc intelligendum sit non modo de illis Parochiis, quae Electorales sunt, et uocari solent Churfürstliche Pfarr-Lehn / sed et de iis, quarum collatio nobilibus et aliis competit, quo beneficio etiam gaudent Pastores castrenses, die Geld-Prediger / quippe qui iuxta mandatum Potentissimi Regis Poloniarum et Electoris Saxoniae d. 8. Ian. 1712. quod laudatus Dn. BEYER l. c. integris uerbis exhibet, peracto in castris triennio prae aliis ad officia ecclesiastica in hisce terris promoueri debent. Quodsi denique diuersi Patroni, quibus ius Patronatus simul competit, candidatos aequae dignos habeant, nec sibi cedere uelint, aut a superiore quis dignior sit inquiritur, aut tertius eligendus est, quam in

sententiam pronunciarunt *Scab. Vitemb. ad Consult. Consistorii Franckenbaufensis in causa H. G. von Meusebach contra A. G. von Ebra Mens. May. 1692.* Daß vor allen Dingen von dem Consistorio eine genaue Untersuchung vorzunehmen / ob einer von denen beyden Praesentatis pro digniori vor den andern in Besetzung der uacirenden Pfarr-Stelle geachtet werden könne / auf welchen Fall derselbe vor den andern zu confirmiren / im Fall aber unter denen Persohnen ein mercklicher Unterscheid nicht zu befinden / sind Ihro Gnaden einem tertium, jedoch mit der Erklärung / daß es denen Patronen ins künfftige an ihrer Befugniß unschädlich seyn solle / in die uacirende Pfarr einzusetzen wohl befugt.

§. XXV.

Qualitates,
quae
requiruntur
a Candidato
ministerii?

Qualitates autem eiusmodi Candidati denominandi D. IO. IUST. KISKER. in *Diff. de Candidatis S. Ministerii Eccles.* ex singulis literis uocabuli CANDIDATUS, ita depingit, scilicet ut sit,

Conscientiosus in uocatione.

Annosus nicht zu iung /

Neophytismum exosus,

Doctus in Philosophia, Philologia, et Theologia,

Integer uitae scelerisque purus,

Docilis, et ad docendum aptus,

Auarus ad lucrandas DEO animas,

Timidus erga DEVM, et Tumidus erga Diabolum,

Utralitatis odiosus,

Simplicitatis studiosus,

PAULUS 1. Tim. III. 2. seqq. has qualitates ita recenset :
Oportet, inquit, episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem,
ad

ad docendum aptum, non uinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, sed suae domi bene propositum, filios habentem subditos cum omni castitate. Si quis autem domui suae praeesse nescit, quomodo Ecclesiae DEI diligentiam habebit? non neophytum, ne in superbiam elatus, in iudicium incidat Diaboli. Quas qualitates in omni Ministro Ecclesiae ualde esse necessarias, longa serie ex patrum dictis illustrat BARBOSA *de Officio et Potest. Episc. P. I. T. 2. Claudius ESPENCEUS L. II. digress. ZIEGLER. de Episcopis.* Ob hanc necessitatem etiam PAULUS has qualitates saepe repetit, et suo Timotheo ac Tito inculcat in literis, cum ad Timotheum, tum ad Titum exaratis. uid. Dn. BOEHMER. *in Iure Paroch. Sect. III. c. 1. §. 48. seqq.* ubi latius has qualitates exponit.

§. XXVI.

Desiderant etiam haut pauci legitimam natiuitatem, *An non le-*
non modo propter maculam, qua notantur ex illegitimo *gitime na-*
coitu nati, CARPZ. *P. 3. C. 10. d. 10. BRUNNEM. ad l. 27. C. de* *ris et spu-*
inoffic. testam. n. 2. sed etiam ne, cum memoria paterni sce- *rius man-*
leris, exemplum quoque ac inde audaciam sibi fumerent. *dari possit*
Plerumque enim Parentum, aut uirtutes, aut scelera imi- *cura ani-*
tantur filii, et ex sanguine impuro, impuros et DEO iuxta *marum?*
et hominibus, odio habendos, nasci, per quam saepe con-
tingit. Hinc etiam in Veteri Testamento spurius usque
ad decimum gradum a sacris excludebatur, *Deut. XXIII. 2.*
conf. *ad b. l. MEYER. Mus. Ministr. Eccl. p. 93. seq.* ubi uoca-
bulum spurii indagat. Hinc cum nec hodie ad sutrinam
admitti soleat spurius, multo minus ad suggestum eum ad-
mittendum esse, iudicat, B. DANNHAUERUS *Theol. Consc.*
P. 2. Dial. 3. Sect. IV. qu. 3. ad quam prouocant B. STRYCK.
in not. ad Brunn. Ius Eccles. L. I. c. 5. §. 12. n. 22. Dn. THO-

MASIUS *ad Lancell. L. I. T. 7. §. 9. n. iii.* et THOLOSANUS *Rep. L. VII. c. 8. p. 252. b.* Non potest haberi sanctitatis discretio in Ecclesia, ubi loquitur turpitudinis perpetuum exemplum, et in spurio concionante impudicitiae patris perpetua et continuata memoria, scribit. Monet tamen Dn. BOEHMER *in Iur. Eccl. L. I. T. XVII. §. 1.* quod hunc defectum ignorauerit pristina Ecclesia, quia Patres censebant, iniquum esse, si ob incontinentiam patrum liberi punirentur per exclusionem ab officiis Ecclesiasticis, probat hoc GRATIANUS non solum *c. 5. et 8. d. 56.* sed et *c. 2. d. 56.* catalogum recenset, qui ex clericis, illegitime nati, nihilominus tamen non ad officia tantum ecclesiastica, sed et ad summum Pontificatus culmen, fuerint admissi. Plenior hanc in rem catalogum adhuc exhibent ANDR. TIRAQUELLUS *de Nobilit. c. 15. n. 31. seqq.* PALEOTHUS *de nobis et spuris c. 66.* Quomodo autem hoc postmodum mutatum, et ex illegitima natiuitate irregularitas introducta fuerit? ostendit laudatus Dn. BOEHMERUS *c. 1. §. 2. seqq.* quem huc exscribere non placet. Sane, quod attinet terras Protestantium, quamuis spurii aegre ibidem ad eiusmodi munera ecclesiastica admitti soleant, illos tamen plane ob hunc defectum, si reliquas qualitates habeant, atque idonei sint, repellendos esse, cum Dn. BOEHMERO *c. 1. §. 7.* negamus, qui *d. l.* ad rationes contrarias ex fundamento respondet. Multo uero minus spuris, praecipuis per subsequens matrimonium legitimatis, aditus ad munera ecclesiastica consequenda, praeccludi debet. *c. 6. X. qui filii sint legitimi.* Dn. THOMASIVS *c. 1. n. 11.* ibique allegati *Couarruias atque Rosenthal.* Negat equidem hanc facultatem legitimatis per rescriptum Principis, nisi obtinuerint Pontificis dispensationem, ENGEL *ad tit. X. de Elect. et Elect. pot. n. 24.* in tantum, ut nec Episcopi hac potestate in suis dioecesibus gaudeant, quippe qui dispensare tantummodo

do possunt, super hac irregularitate, ratione *ordinum minorum*, et beneficiorum, curam animae non habentium. *cap. 1. de filiis Presbyter. in 6to.* Sed hoc iterum ad terras Protestantium, quippe in quibus Pontificis autoritas non adeo multum ualet, uix rite applicatur, potius Principi ius circa sacra recte uindicatur, conf. BRUNNEM. *Iur. Eccl. L. I. c. 2. §. 2. seqq.* REINKING. *de Regim. Secul. et Eccles. L. III. Cl. 1. c. 1. n. 9.* STRYCK. *Vf. Mod. Pand. tit. de Iust. et Iur. § 2.* ZIEGLER *de Iure Mai. L. I. c. 13. seqq.* atque per *Instrument. Pac. Osnabr. Art. V. it. Capitul. Leopold. Art. 1.* restitutum, eiusque exercitium, hactenus suspensum quasi, redditum est. Inde haut dubitamus, quin Principis dispensatione interueniente, in Protestantium terris illegitime natos, si uitium alias natalium, eruditione et morum sanctitate sit emandatum, siue Princeps illos expresse legitimaauerit, siue sine legitimatione eos admittere iubeat, admittendos esse ad sacra munia, asseramus cum Dn. BOEHMERO *c. 1. §. 9.*

§. XXVII.

Adiiciunt corporis integritatem, ita, ut ad exemplum *Quid cir-*
iuris Mosaici *Leuit. XXI. 17. seqq.* corpore uitiati repellendi *ca corporis*
sint. Sicuti uero hanc corporis qualitatem DEVS olim de- *integrita-*
siderauit tantummodo in sacerdotibus atque Leuitis populi *tem obser-*
Israelitici, ita hae leges nos hodie, cum typicae fuerint, *uandum in*
atque GREGORIUS *c. 1. dist. 49.* sensum earundem mysti- *eligen-*
cum, cur coecus, claudus, qui paruo, grandi uel torto na- *uerbi mi-*
so, pede fracto uel manu incedit, si gibbosus, si lippus, *nistris?*
sit, si albuginem in oculo, si iugem, scabiem, si impetigi-
nem in corpore habeat, aut ponderosus sit, pluribus exhi-
beat, amplius non stringunt, sed Christi aduentu adimple-
tae, et postea abrogatae sunt, *uid. Matth. XI. 13. Act. XV. 19.*

Ebr. IX. 9. et optime PAULUS ad Galat. V. 1. seqq. et ad Coloss. II. 16. 17. 20. seqq. Neque etiam PAULUS cum 1. Tim. III. qualitates necessarias atque genuinas in ministris Ecclesiae recenset, mentionem integritatis corporis facit, ostendit etiam Dn. BOEHMERUS *in Iur. Eccl. L. I. T. 20. §. 2. seqq.* quod irregularitas, quae ex uitio quodam corporis descendere dicitur, iure Canonico, primitivae Ecclesiae incognita, neque in illa observata, sed postquam *sacerdotium V. T. Episcopis et Presbyteris omnimodo contra rationem Ecclesiarum N. T. tributum*, dispositio Iuris Mosaici, de uitiat corpore, a sacerdotio remouendis, in suos usus reuocatum fuerit, sicuti hoc probat ex HILARII Papae decreto, relato in *c. 3. D. 55.* quem primum, huius irregularitatis mentionem iniecissem, ex THOMASSINO ibidem allegato, deducit. Monet hinc recte B. ZIEGLER. *ad Lancell. L. I. T. 7. §. 9. uerb. corpore integrum*, quod, quamuis si commode fieri possit, tales praeficiendi sint, qui forma corporis non sint aliis contemptui; tamen si alias praeclaris donis Spiritus S. ad ministerium necessariis, sint ornati, melius esse, ut careat minister Ecclesiae eleganti forma corporis, quam ut Ecclesia careat idoneo ministro. Interim tamen, si uitium corporis tale sit, per quod impediatur ministerium ecclesiasticum, aut talis deformitas, ut periculum sit, ne ex publica eius conuersatione nascendis monstris detur occasio, recte repelli posse censet. B. STRYCK. *in not. ad Ius Eccl. Brunn. L. I. c. 5.* VOETIUS *in Polit. Eccles. P. 2. L. III. tr. 3. c. 2.* B. HORN. *ad Schilt. L. I. T. 14. §. 22. uerb. castravit*, qui etiam in suis Responsis *Cl. I. Resp. 15.* praeciudicio quodam *Facult. Iurid. Vitemb.* hanc rem illustrat.

§. XXIX.

An aetatis
hodie ba-
beatur ra-
tio in

Porro et rationem aetatis habendam esse, contendunt, quo autoritate polleat, cui tantarum rerum cura concre-

creditur. Olim sane aetas, notante *Dn. BOEHMERO in Candidato Jure Eccl. L. I. T. 14. §. 6. ex EUSEBIO L. VI. Hist. Eccl. c. 30. ministerii?* non erat determinata in ministris Ecclesiae, sed unice habebatur ratio doctrinae et sanctimoniae uitae. Postquam uero per abusum iuuenes indisciplinati saepe properarent ad officia sacra, certa aetas est determinata, quae a *IUSTINIANO Nou. CXXIII. c. 1. et 13. iure autem Canonico in c. 4. 5. 6. 7. D. 77. et c. 7. X. de elect. et elect. pot. iuxta ordines, ad quas promoueri debet, adducta legitur.* Inter Protestantes, sicuti etiam laudatus *BOEHMERUS c. 1. ostendit, quoad Canonicatus* certa adhuc aetas in Ecclesiis cathedralibus obseruatur, ut praebendatus ad plenissimam prouentuum perceptionem peruenire possit; nulla tamen praescripta iis est aetas, qui ad ministeria Ecclesiastica promoueri cupiunt, sed ad capacitatem unice respiciendum est, praecipuis, cum nec iuri diuino, nec, uti supra deductum, praxi primitiuae Ecclesiae repugnet, iuuenes episcopos fieri, exemplo *TIMOTHEI 1. Tim. IV. 11. modo alias idonei habeantur.* Interim tamen haut facile homines nimium iuuenes adolescentes ad officia ecclesiastica, praesertim, quae inspectionem in alios Clericos coniunctam habent, sunt promouendi, conf. *B. ZIEGLER de diaconis cap. VIII. §. 22. ORD. ECCL. Von Ambt derer Kirchen: Diener / rubr. Wenn ein Kirchen: Diener §. Weil auch etc.* Unde etiam per saltum non facile promoueri debent, id quod non solum *in cap. 5. et 9. X. de aetate et qual. et ord. praefic. sed et in ORD. ECCLES. nostra rubr. wie ein Kirchen: Diener vor denen Consistorialn etc. §. weil auch etc. expresse cauetur.* Interim Pontificii fraudem his legibus facere egregie sciunt, dum per aliquot dies transitum per omnes gradus indulgent, uid. *CHEMNITIUS in Exam. Conc. Trid. P. II. de Sacram. Ordinis.*

§. XXIX.

*Feminis,
sacro offi-
cio praeef-
se, recte
denega-
tur?*

Inter inhábiles intuitu sexus, feminas etiam referendas esse, quilibet, me non monente, concedere necessum habet. Sexus enim hic, non solum ineptus putatur, ob ingentem quasi inconstantiam et imbecillitatem, sed et facultas docendi, et coetui sacro praeesse, iuxta tritum istud Paulinum, *1. Cor. XIV. 34. 1. Tim. II. 11. seqq.* illis denegatur, relicta sola obsequii et discendi cupiditatis gloria. Quam facultatem in prima sua matre feminas perdidisse, iudicat B. DANNHAUERUS *Theol. Consc. Tom. I. P. 2. Spec. dial. 3. Sect. IV. Qu. 1.* Negari quidem simpliciter nequit feminis aptitudo ad perdiscendas literas, docendique artes, cum plura eruditarum feminarum exempla rem confirment, Vid. *Iac. THOMASIUS Diff. de erud. femin.* ut uero uices Pastoris Ecclesiae illis unquam concreditae fuerint, nemo huc usque probauit. Refert quidem GRETSERUS *in Exam. Disp. Pap. p. 1004.* exemplum de Catharina Cellia, quae in summo templo Argentoratensi concionari sibi arrogauerit, sed pro more eum criminatum esse, notat laudatus DANNHAUER *l. c. conf. BALDUIN. L. IV. Cas. Consc. c. V. Cas. II.* Interim tamen nec approbandum est SCHILTERI iudicium, *de Libert. Eccl. c. II. §. 21.* ac si feminae a iudicio de rebus fidei plane sint excludendae. Publicum enim saltem docendi munus in textibus supra allatis illis denegatur, non priuatum iudicium, ceu contextus docet, illis abiudicatur. *Dn. BOEHMER Jur. Paroch. Sect. I. c. 2. §. 42.*

§. XXX.

*In eligen-
do Candi-
dato ad
munus*

Patet ex iis, quae huc usque adducta sunt, quam caute Patroni, in eligendo Candidato procedere, et quod non, nisi istum, qui debitis qualitatibus praeditus, denominare, atque

atque Parochianis suis praeficere debeant. Unde nec per-
 functorie hoc negotium suscipiendum, sed quo grauius istud
 existit, eo ardentioribus precibus DEO est committendum,
 ne indignus, atque mercenarius Parochus, obtrudatur Ec-
 clesiae. Precibus enim eiusmodi omis-^{sacrum}sis, mirandum haut
 est, quod saepe DEUS malis hominibus mittat eiusmodi Pa-^{uacans}
 storem, qui magis obfit, quam profit Ecclesiae. Sicuti hoc ORI-^{caute est}
 GENES *Homil. IV. in Libr. Judic.* cuius uerba in c. 18. D. 8. Qu. 1.
 referuntur, pluribus rem illustrat. Eo etiam non minus ipsis est
 laborandum, quo puro et sincero animo absque omnibus
 inordinatis modis, rem in se grauem, bene perpendant, per-
 tractentque. Peccant hinc grauisime, qui Parochias uenum
 exponunt et plus licitanti addicunt, id quod, tanquam in
 poenam Simoniae, uid. ZIEGL. *de Episc. Lib. II. c. 3.* priua-
 tione iuris Patronatus in Patrono, et priuatione functionis
 ecclesiasticae intuitu illius, qui hoc modo istam obtinuit,
 merito coercetur. Dn. BEYER. *in addit. ad Carpz. L. I. d. 40.*
n. 4. conf. MEYER. *Museum Ministri Eccl. p. 113. sq.* Pec-
 cant etiam, qui ius eligendi Parochum, uirgini cuidam, siue
 sit Patroni filia, siue ancilla, netrix, aut lotrix, ex causis sae-
 pissime arcanis concedunt, ita ut ille huic officio sit propo-
 nendus, qui illam uxorem ducere uult, quippe quae conces-
 sio non potest non naturae uocationis diuinae repugnare,
 uid. BRUNN. *Ius Eccl. L. I. c. 5. §. 16.* Henr. *Vinde. in diss. de*
promot. per matrim. Altdorff. 1688. bab. c. 3. §. 14. sqq. Dn.
 BOEHMER *Jur. Paroch. Sect. III. c. I. §. 24.* ubi hoc praeiu-
 dicio quodam *Facult. Jurid. Hall. Mens. Jul. 1701.* conscripto,
 illustrat. Monet interim CARPZ. *L. I. d. 42.* quod nonnun-
 quam accidentalis illa uocationis conditio, ut minister Ec-
 clesiae antecessoris uiduam uel filiam in uxorem ducat, mo-
 do requisita, quae sub *n. 5.* adducit, et Dn. BEYER *ad ean-*
dem def. 42. n. 5. tribus adhuc auget, subsistat, sufficienter
 obser-

obseruata fuerint. B. MEYERVS tamen, ob uarias rationes, *l. c. p. 108. sqq.* adductas, minime spernendas, conditionem hanc, plane reiicit. Caueat praeterea etiam Patronus, ne nouum Pastorem, e locis nimis remotis sine urgente necessitate uocet, cum ita Parochiani impensis, quae praesertim in transportanda suppellectili Pastoris requiruntur, nimis onerentur. *Dn. BEYER l. c. L. I. d. 26.* Ubi non solum Rescriptum quoddam Regium hanc in rem adducit, sed et hoc, in translocatione Pastorum, et ludimoderatorum obseruandum esse, monet.

§. XXXI.

Maturanda potius quam differenda est electio noui Pastoris ad munus eccles. nancans.

Maturanda quoque est electio, atque nominatio noui Pastoris, ne, ut dicitur *in c. ii. D. 50.* cadente Pastore, domini gregem antiquus hostis, insidiando, dilaniet; unde etiam in Concilio Lateranensi Episcoporum electioni praescriptum est spatium, *trium mensium c. 41. X. de Elect.* quod tempus iam in Concilio Chalcedonensi praescriptum erat. *c. 3. D. 75.* licet prouisionibus aliorum beneficiorum, seu munerum ecclesiasticorum inferiorum, *sex menses* sint destinati, *c. nulla. 2. c. Dilectus. 12. X. de Concess. praeb. c. 5. X. de supplenda negligentia Praelator.* Id quod tempus etiam Patroni ecclesiastici habent, cum contra Laicis *quadrimestre* tantummodo spatium sit indultum *c. 3. 23. et 27. X. de Iur. Patron.* Duplicem huius diuersitatis rationem adducit *Dn. BOEHMERUS in Iure Paroch. Sect. VIII. c. 1. §. 16.* scilicet, adscribit hanc temporis diuersitatem magnitudini partim curae, quae breuius tempus requirebat in Episcopatibus, quippe a quibus tot speciales ecclesiae dependent, et sic quasi alimentum suum petunt, partim rationi status ecclesiastici, quae laici potestatem in praesentando restringere debebat, ut eo facilius ius eligendi, uel potius praesentandi, rediret ad Episcopum.

Quodsi

Quodsi enim per hocce temporis spatium, collatio et praesentatio erat omissa, pro ea uice, qua negligentia commissa, amissione huius iuris coercebantur, *c. 2. X. de suppl. negl. Praelat.* ita tamen, ut praefinitum spatium, a tempore demum scientiae, non uacantiae, computandum sit. *arg. c. 27. X. de Iure Patron.* BRUNN. *Iur. Eccl. L. II. c. 8. §. 28.* ibique STRYCK. Cum enim negligentia hic sit punienda, non potest negligens dici, qui impeditur, aut qui ignorat. Dn. THOMASIIUS *ad Lancell. L. I. T. 27. §. 5. n. 456.* Hodie quidem hoc temporis spatium, ob annum gratiae, quod uiduae et liberis in redditibus Parochiae uacantis conceditur, uix obseruandum esse, monent Dd. communiter. CARPZ. *Iurispr. Eccl. L. I. T. 2. d. 15. n. 7.* B. TITIIUS *in Iure Priu. L. IX. c. 4. §. 20.* BRUNNEM. *I. E. L. II. T. 8. §. 2.* Vbi tamen recte monet, quod ob annum gratiae praesentatio, et sic multominus electio atque denominatio noui Pastoris, minime debeat suspendi, sed mature Ecclesiae prospiciendum sit. Potest enim uel institutio differri, uel extra ordinem, per collationem Parochialium interim nouo Pastori prouideri potius, quam ut Ecclesia tamdiu Pastore careat. *conf. Dn. BOEHMER Iur. Paroch. d. l. §. 28. seqq.* Quamuis et hic B. ZIEGLER *ad Lancell. L. I. T. 6. §. 2.* uerb. *uiduatae prouidendum*, moneat, quod tertio demum, post sepultum Pastorem, die, ad electionem noui procedendum sit.

§. XXXII.

Quodsi itaque persona certa, iuxta ea, quae huc usque adducta sunt, ad munus ecclesiasticum uacans, electa, atque ad concionem docimaasticam habendam a Patrono destinata sit; Patrono incumbit, quo hac de re cum Superintendente in dioecesi, cui Patronus subest, communicet, atque de die, quo concio haec instituenda sit, amice

H

Non, nisi
praescitu
Superin-
tendentis
concio
docimaasti-
ca instiui
con-
potest.

conferat. Neque enim absque Superintendentis praescriptu atque permissione, ullus ad Concionem ex suggestu habendam admitti debet *Art. gen. 3. in fin.* Ad eiusmodi enim sermones, quemadmodum nemo, nisi iam exercitatus, et in Oratoria ecclesiastica uersatus, admitti debeat, ne quis suggestum ascendat, qui a sana doctrina, et analogia fidei recedit, et ueritati aduersos fouet errores; ita multo minus ad hanc Docimasticam habendam admitti quis debet; Sicuti hoc non solum in *ORD. ECCLES. atque POLIT. 1612. Tit. Von Consistorial-Sachen n. 5. vers.* und hinführo der *Collator etc.* sed et in *Decret. Synod. uerb. weilen wir auch besunders / 2c.* ita est praescriptum, atque in dem reuidirten *General- Decret §. 8.* repetitum est, id quod repetitur etiam in *Resol. Grau. de 1661. Tit. Von Consistorial-Sachen §. 3.* hac restrictione: Daß die Superintendenten mit denen Collatoribus Lehn- und Gerichts- Herrn / ohne Anmaßung eines Directorii sich freundlich vernehmen / und eines gewissen Tages wegen zu Anhörung der Prob- Predigt / gütlich vereinigen // und also unnöthigen Miß-Verstand verhüten sollen.

§. XXXII.

Superin-
tendens si
graves ad-
ducat cau-
sas, cur
hunc uel
illum a
Patrono
denomi-
natum ad
concionem do-
cimasti-

Sicuti uero ex hisce apparet, quod Superintendens regulariter Patroni desideriis atque petitis, daß er die Cangel- den Candidaten öffne / deferre, atque illum, ad concionem praesentem admittere debeat, in tantum, ut si absque iusta causa dissentire, neque denominatum admittere uelit, per Superiorem cogi possit. *c. decernimus. 16. qu. 7. c. pastoralis officii. 29.* ibique *PANORMITANUS. n. 7. X. de Iur. Patr. Nou. CXXIII. c. 18.* Ita negari etiam nequit, quod si magna adsit causa, ut si denominatus fuerit homo, multis nefariis sceleribus coopertus, quem *B. MEYER l. c. p. 88. seq.* etiamsi seria ductus poenitentia, uitam emendarit, ni-
hilo-

hilominus indignum iudicat: non integrae fuerit famae, *cam ha-*
 et ob uitam turpiter actam relegationem academicam com- *bendam*
 meruerit conf. 1. Tim. III. 7. MEYER l. c. p. 65. *seqq.* rudis *admittere*
 prorsus et ab omni eruditione uacuus, de heterodoxia su- *haut possit,*
 spectus, aut alias inhabilis, tum omnino audiendum esse *est audi-*
 Superintendentem, si Patrono ante concionem δοκιμασι- *endus.*
 κην exponat. B. ZIEGLER. *Superint. C. XI. §. 6.* Satius enim
 est statim ab initio eiusmodi corruptelis ire obuiam, atque
 si talis causa appareat, repellere Candidatum licet denomi-
 natum, quam ea re, quae cum sumtu fit, frustra defungi,
 quod et uix sine scandalo suscipi potest. B. HORN. *ad Schilt.*
L. I. T. 14. §. 17. uerb. atque oblationem. Optime hinc agit
 Superintendens, si cum Candidato, antequam illum, ad
 concionem docimasticam habendam, admittat, scrutinium
 quoddam instituat priuatum, praeprimis, si ante in officio
 non fuerit, sicuti eo pertinet *Resol. Grau. de 1609. tit. Von*
Consistorial-Sachen / atque hoc eo magis, cum ad sufficien-
 tem inquisitionem in Candidati capacitatem sola concio
 docimastica haut sufficere uideatur, cum nemo facile tam
 imprudens existat, qui non una aliqua concione eleganter
 elaborata ita se gerere possit, quo placere queat, multis et-
 iam in hoc negotio alieno arare uitulo solenne sit. Prae-
 cipua autem illius cura in eo consistere debet, quo de uita
 et integritate morum eiusmodi Candidati inquisitionem
 instituat, licet etiam nemo sit, qui contra eum aliquid obii-
 ciat, c. 19. X. *de Elect.* Quamuis enim alias quilibet prae-
 sumatur bonus et idoneus, donec malus probetur l. 51. ff.
pro Socio. l. 10. C. arbitr. tut. Optime tamen monet Dn.
 BOEHMERUS *in Iur. Eccl. L. I. T. XII. §. 8.* quod haec prae-
 sumtio in hoc arduo negotio non debeat attendi, tum quia
 haec generalis praesumptio non sufficit, et nihil aliud inuol-
 uit, quam quemlibet praesumptionem delicti exclusiuam pro

se habere; tum etiam, quia in Candidato eiusmodi singulares qualitates adesse debent, quae nudis praesumptionibus minime nituntur, sed longa probatione confirmantur; tum denique, quia ubi maior certitudo adesse debet, nudae praesumptiones non sufficiant; Unde etiam ulterius deducit, non sufficere testimonium negatiuum, quo testes declarant, quod nihil mali unquam ab eo audiuerint, quippe quod, eiusmodi testimonium nihil plus continet, quam illam communem praesumptionem, neminem praesumi malum, sed positium adesse debere, ex quo constet, qualitates requisitas ei inesse LEURENIUS *in foro benefic. P. II. qu. 485. n. 5.* PASSERINUS *de Elect. Canon. C. XXXIII. n. 87.* STRYCKIUS *de Vita ante acta C. III. §. 23.* Accedere etiam debet, inquisitio quaedam de doctrina et eruditione, inprimis quod attinet summa religionis nostrae capita. ORD. ECCL. SAX. *rubr. Von Examine aller Kirchen-Diener / so entweder Ordini ret / oder zu andern Pfarrern gefördert werden sollen.* Licet enim ibidem de eo Examine, quod ante Ordinationem Candidati iam uocati coram Consistorio subire debent, agatur, nihilo tamen secius et Superintendens prudenter agit, si ante admissionem ad concionem docimasticam scrutinium quoddam cum Candidato instituat, ne postea maiori cum dedecore atque ignominia non possit non repelli. Praeprimis autem inquiri debet, utrum Candidatus satis innutritus sit doctrina librorum Symbolicorum, an Scriptura sacra neglecta, tantum respondere possit ex Systematibus, quo inprimis urgeri debet, ut responsiones suas dictis biblicis corroboret, eorumque sensum sistat. Quo pertinet ORD. ECCL. SAX. c. I. *vers. sonderlich aber sollen die Examinatores etc.* Sunt etiam uires eius in iis, quae officium pastorale et praxin theologicam respiciunt, explorandae, de quibus latius Dn. BOEHMER. c. I. §. 13. *sqq.* agit.

§. XXXIV.

Quodsi itaque scrutinio instituto Superintendens in- *Candida-*
 habilem inuenerit Candidatum denominatum, denegare po- *tus a Su-*
 test assensum suum, atque eiusmodi inidoneum ad Patro- *perinten-*
 num suum remittere, eumque admonere debet, quo aptio- *dente non*
 rem denominet, RESOL. GRAU. *de an. 1609. tit. Von Consisto-*
rial Sachen / n. 5. Neque probandum hic est, ut eiusmodi *satis ido-*
 inhabilis atque non satis instructus sub hac conditione *neus re-*
 admittatur, ut diligentiam et sedulitatem in discendo pro- *pertus, re-*
 mittat. Ecclesiis enim prouidendum est de praesenti pro- *cte remit-*
 bo et fideli ministro, et cum aliorum copia praepr- *titur ad*
 mis hodie non deficiat, nulla sane idonea ratio potest reddi, *Patrenum,*
 cur eiusmodi inidoneus promouendus sit. conf. B. MEYER. *ut nouum*
l. c. p. 63. sqq. STRYCK ad Brunn. I. E. L. I. c. 5. §. 23. in fin.
 Multo etiam minus probanda est promotio Candidati sub
 clausula commissoria, ut si intra biennium sufficientem eru-
 ditionem sibi non parauerit, remoueatur. Recte enim no-
 tat Dn. BOEHMER. in *Iure Eccl. L. I. T. 12. §. 17.* quod eius-
 modi clausula sine nota turpitudinis eo minus in hoc nego-
 tio arduo toleranda, cum ne quidem in negotiis ciuilibus
 semper admitti soleat.

§. XXXV.

Minime uero ex iis, quae huc usque deducta sunt, *Superin-*
 Superintendens praetendere potest, quo ipsi actui electionis *tendens*
 seu deliberationis, etiam quod electionem diaconi attinet, *interesse*
 interfit. Quamuis enim in ART. GEN. *de 1577. p. 143. §. electioni,*
Die Diaconen / ibi: Die Diaconen aber soll der Pfarrer praeten-
 nebst den Rath wehlen / expresse decisum sit, quod is, qui *dere non*
 ius Patronatus habet, non possit eligere diaconum *potest?*
 sine Concursu Pastoris, cui in auxilium dandus; recte
 tamen monet B. HORN. *ad Schilt. L. I. T. 9. §. 4.* quod Pa-

storibus, imo etiam Superindentibus *uotum tantummodo consultatium*, uel ut alii uolunt *negatium*, non autem *decisuum* uel *positium* competat. Unde itaque sufficit, si peracta deliberatione atque electione, eius informatio requiratur. Cum enim denominatio atque electio soli Patrono competat, non potest informans praetendere, ut simul concurrat in ipsa electione, alias enim uotum ipsius esset consultatium magis, quam informatium, ipseque simul de iure Patronatus partem quandam caperet, quod absque iurium diuersorum confusione, minime est statuendum, Dn. CHRIST. WILDUOGEL. *Diff. de Voto informatiuo* §. 38. ubi hoc *Responsio Ord. Ict. Ienens.* pluribus illustrat. *conf.* Dn. BEYER *in addit. ad Carpz. L. I. d. 37. et 38.* ubi monet, quod circa electionem Diaconi, cuiusque loci consuetudo et obseruantia debeat attendi, sicuti etiam B. HORN *ad Schilt. L. I. T. 14. §. 17.* uerbo *irrequisito*, peculiari consuetudine, quae *Freybergae* obtinet, illustrat. Quamuis enim ibidem Superintendens deliberationi atque electioni non interfit, nihilo tamen iecius eiusdem uotum informatium exigitur, soletque illud in Curia, in Confessu Senatus, in quam rogatus uenit, exponere.

§. XXXVI.

*Quando,
et quomo-
do institui
soleat Con-
cio Docimastica?*

Quod si uero Superintendens electum, atque a Patrono denominatum Candidatum, dignum deprehenderit, cum Patrono diem certum, et regulariter dominicum, ad hanc concionem habendam eligit, qui non solum Candidato, uerum etiam illis, quorum animarum nouus Pastor praeficiendus est, debito modo notificatur, et quidem Candidato, quo ad hanc concionem habendam sufficienter se praeparare, atque instructus praescripto die comparere possit. Parochianis autem, quo non solum uideant atque audiant Pastorem nouiter

niter praeficiendum, sed et finita hac concione sententiam suam atque inclinationem, aut causas iustas, cur admittere non possint illum, quem Patronus elegit, exponere ualeant. Olim quidem, ceu notat *B. ZIEGLER. ad Lancell. L. I. T. 9. §. 7.* et ex eo *Dn. THOMASIVS ad eundem locum*, nomina uocandorum per trinundinum h. e. ceu iterum explicat laudatus *ZIEGLERUS l. c. L. I. T. 6. §. 2. uerb. cuncti, qui eligendi ius habent*, per tres solennes conuentus ecclesiasticos promulgari solebant, de quo ritu uid. *Claud. ESPENCEUS in 1. Tim. III. 6. et supra §. 3. et 4.* At hodie ritus ille amplius obseruari non solet, uerum sufficit, significare simpliciter Parochianis ex suggestu talem concionem habendam esse, ita, ut nec quidem nomen, atque natales Candidati, cum de persona alias plerumque constare soleat, simul exprimatur. *B. HORN ad Schilt. L. I. T. 14. §. 34. uerb. nomen et natales. B. NAEVIUS Ius Cleric. Cap. V. §. 34. in fin.* Contra ea uero, Candidatum quod attinet, illi in scriptis dies concionis habendae sequentem plerumque in modum:

Allermassen der Durchlauchtigste/ des Heil. Römischen Reichs Erzmarschall und Churfürst auch Herzog zu Sachsen/ Jülich/ Cleve und Berg/ Engern und Westphalen/ und Burggraff zu Magdeburg/ Herzog xc. Herr Friederich August, Unser allergnädigster Herr/ vermöge dero an uns abgelassenen und in Abschrift hierbey angefügten gemessenren Befehls in Gnaden entschlossen/ das durch Absterben N. N. alhier zu N. verledigte Pfarr und Superintendenten- Ambt durch unsern Großgünstigen Herrn hinwiederum ersetzen zu lassen/ Und wir darauf zu Ablegung deßen Prob- Predigt den nechst bevorstehenden 25ten dieses Monaths Nouembr. als Dom. XXV. post Trinit. im Nahmen Gottes anberaumer. Als haben wir solches demselben hierdurch eröffnen/ auch zugleich unsers Orths Ihn ersuchen wollen/ daß er des Tages zuvor in hiesiger

siger Superintendentur einkommen / so den folgenden obbeniemten Sonntags eine gewöhnliche Prob = Predigt in hiesiger Stadt = Kirchen (dazu Ihm hiermit von mir dem Diacono als zur Zeit Vicario der Inspection die Kanzel eröffnet seyn soll) ablegen / und wenn die eingepfarrten / von Adel / so wohl der Rath und Bürgerschaft nebst denen übrigen sämmtlichen eingepfarrten wieder seine Person / Lehre / Leben und Wandel nichts erhebliches einzuwenden haben / darauf von mir den Amtmann die Vocation in gewöhnlicher Form und nach den aus dem Hochlöbl. Ober = Consistorio selbst ertheilten Notul also fort gewärtig seyn wolle; wünschen im übrigen denselben hiezu Göttl. Gnade / Segen und Gedenken / und verbleiben Ihm zu allen Gebeths = und Dienstfertigkeit iederzeit willfährig und gesliessen / Datum N. den II. Nouembr. 1694.

Chur = Fürstl. Sächs. Delegati als

N. N. Diaconus p. r. Vicarius Eph.

N. N. Amtmann /

notificari solet. Quamuis et hic ad consuetudinem cuiusuis loci respiciendum sit.

§. XXXVII.

*Concio haec
docimasti-
ca si ha-
benda, et fi-
lialistis
notifican-
dum.*

Debent etiam ad hanc concionem, si fortasse duae pluresue unitae fuerint Ecclesiae, et una matris, reliquae autem filiarum nomine ueniant, filialistae ceu uocantur, quo praesto sint, publica uoce moneri; cum enim et illis nouus Pastor praeficiendus sit, et horum iudicium explorandum c. 7. X. de Officio Archidiac. GERHARD. in Loc. de Minist. Eccl. Sect. VII. pr. Nihil autem interest, utrum ex suggestu in Ecclesia matre, an uero in ipsa filia eiusmodi admonitio atque inuitatio facta fuerit. FINCKELTH. de Iure Patron. c. V. n. 64. Quamuis et hic non minus ad usum atque

atque consuetudinem cuiusvis loci sit respiciendum, monente B. ZIEGLERO *de Superint. C. XII. §. 2.*

§. XXXVIII.

Quodsi etiam Patronus Parochiae uacantis non simul dominus iurisdictionis sit, aut ad minimum loci, ubi filialistae degunt, Patronus obstrictus est, ut eiusmodi dominis iurisdictionalibus, quo etiam Praefecti, hoc in passu, referendi sunt, quoties eorum subditi, tanquam filialistae ad illam Ecclesiam pertinent, cui nouus Pastor praeficiendus est, concionem docimasticam habendam significet, eosque roget, quo et ipsi adsint, atque iubeant, ut subditi eorundem frequenter adueniant. B. HORN. *d. l. L. I. T. 14. §. 34. uerb. nomen et natales*, in fin. Neque uero sufficit, nuda denunciatio ex suggestu facta, sed per literas inuitari debent. B. ZIEGLER, *Superint. c. XII. §. 2.* Monet tamen Dn. BEYER. *ad Carpz. L. I. d. 31. n. 5.* quod, sicuti eiusmodi inuitatio in scriptis peragenda, nulla lege expressa sit, ita et hac in parte, ad consuetudinem cuiusvis loci respiciendum esse; Qua de causa etiam meminit laudatus Dn. BEYER. *c. l.* quod Consistorium supremum in causa des von Lüttichau zu Bernstein contra den von Bünau an. 1697. decreuerit: man liesse es bey dem Herkommen bewenden.

§. XXXIX.

Ita haec concio in illo templo, cui nouus Pastor praeficiendus est, et quidem regulariter in matre haberi solet. Et quamuis, si ad Superintenduram quis uocetur, in Consistorio supremo coram Senatu Ecclesiastico Candidatus se sistere atque concionem exploratoriam *Dresdae in aulae templo* habere, atque postmodum Colloquio consueto sese submittere debeat. B. NAEUII *Ius Cleric. C. V. §. 26. p. 283.* Interim tamen, quia communiter Pastoris officium cohaeret, et hic in Ecclesia, cui praeficitur, ad concionem docimasticam

Domini iurisdictionales, qui Parochiae uacanti subditi sunt, sigillatim ad hanc concionem docimasticam inuitandi.

Concio docim. eo in templo cui nouus pastor praeficiendus regular. esse habenda.

masticam habendam, obstringitur. Quam in sententiam Rescriptum a Protosynedrio Dresdensi sub d. 1. May. 1719. ad Consistorium Eccles. Vitemb. sequentem in modum emissum esse, recogitamus. Demnach das Pfarr- und Superintendenten-Ambt zu N. durch Absterben N. N. sich verlediget / und Wir dasselbe mit N. N. wiederum ersetzen zu lassen / entschlossen / Als begehren Wir hiermit / ihr wollet ihm die Kanzel zu N. zu Ablegung einer Prob-Predigt auf einen gewissen Sonntag eröffnen / und daferne die Eingepfarreten / wieder seine Persohn / Lehre / Leben und Wandel nichts erhebliches einzuwenden / ihn durch den Amtmann daselbst die Vocation zu berührten Pfarr- und Superintendenten-Ambte in gewöhnlicher Form ausantworten lassen / auch was der Ordination halber und sonst ferner dßfals nöthig / gehörig verfügen / und Uns wie ihr solches expediret / unterthänigst berichten / damit Wir Uns sodann wegen der Confirmation und Inuestitur zu bezeigen wissen mögen / daran 2c.

§. XL.

Conc. docimast. interesse oportet uel Superintend. ipsum, uel eo mortuo eius Vicarium.

Debet etiam concioni huic praeter Patronum et Superintendens interesse, CARPZ. L. I. d. 35. n. 8. atque hic eo magis, cum non solum Superintendens ipse iudicare debeat, quid sentiendum sit de noui Pastoris dono docendi, sed et iudicia Parochianorum de eius Persona, moribus atque doctrina, explorare ipsi, incumbat. B. ZIEGLER. d. l. §. 3. Quod si uero Superintendens non adsit, sed mortuus fuerit, Vicarius illius dioeceseos, ea, quae circa hanc Concionem expedienda ueniunt, peragit, quem in modum, non solum Consistorium Eccles. Vitemb. sub d. 9. Sept. 1706. ad Vicarium dioeceseos Zahnensis, et sub d. 21. Dec. 1718. ad Vicarium dioeceseos Vitemb. ihr der Vicarius wollet demselben die Kanzel zu N. auf einen gewissen Sonntag zu Ablegung einer Prob-Predigt eröffnen / und dafern die Eingepfarreten / wieder dessen

Pers

Persohn / Lehre / Leben und Wandel nichts erhebliches einzusenden / so dann etc. Sed et Senatum Eccles. Dresd. nomine ELECTORIS SERENISSIMI sub d. 9. Nov. 1694. ad diaconum Liebenwerdensen, ceu Vicarium illius Inspectionis rescripsisse, memini. Minime uero haec facultas substituto Superintendentis competit, sicuti hoc patet ex Rescripto Regio sub d. 22. Febr. 1719. ad Consistor. Wirtemb. dato.

Wir haben aus eurem unterthänigsten Bericht / vom 15. dieses / verlesen hören / was massen ihr nach Absterben des Superintendenten zu Seyda / Andreas Gormanns / dessen gewesenem Substituto M. Peter Paul Kochen / dasienige / was in Inspections- und Ambts-Sachen bis zur Ersehung zu verrichten seyn möchte / aufgetragen / Nachdem aber durch den Todt des Emeriti des Substituti Ambt und Verrichtungen von sich selbst aufhören / und ihm daher das Vicariat, sonderlich die Inspection über die andern ordentl. Pastoresfüglich nicht anvertrauet werden kan / Als ist Unser Begehren hiermit / ihr wollet dieses einem ordentl. Pfarrer dieser Inspection, massen ihr / daß dieses also vormahls geschehen sey / selbst angeführet / committiren / daran ic. Quo loco tamen notari Conc. docimeretur, quod, cum Consistorium laudatum uni ex Paro- cimastic. chis ordinariis illius Doecefeos demandauerat Vicariatum, quam no- illeque Superintendenti nouiter denominato aditum ad ha- aus Pastor bendam concionem docimasticam parauerat, Senatum Ec- qui simul clesiasticum hoc approbare noluisse, sed hunc in modum officio Su- perint. de- rescripsisse sub d. 17. Iulii 1719. fungi de-

Demnach wir aus eurem unterm 28. Iulii, jüngsthin wegen D. Paul Gottfried Hoffmanns bißhero gewesenem Profess. sufficit se Theol. Extraord. zu Leipzig abgelegten Prob-Predigt zum Pa- Vicarius storat und Superintendenten: Ambte zu Seyda erstatteten modo in- unterthänigsten Berichte und Beylagen / auch der demselben ter sit. darauf ausgestellten Vocation wahrgenommen / daß gedach-

tem D. Hoffmann die Cangel zu Ablegung sothaner Prob-
 Predigt / von dem Pfarrer zu Gadegast / Christoph Jungn-
 ehn / eröffnet / von demselben die Predigt angehört / und die
 Eingepfarrten deshalb vernommen / und darüber an euch
 Bericht erstattet worden sey / dieses alles aber von iemand eu-
 res Mittels füglich geschehen und verrichtet werden können
 und sollen / Als ist Unser Begehren hiermit / ihr wollet euch
 in Zukunfft in dergleichen Fällen / also darnach achten &c Et
 quamuis laudatum Consistorium sequentem in modum se
 excusabat:

Ev. Königl. Maj. und Chur-Fürstl. Durchl. haben am
 17. Julii iüngsthin allergnädigst rescribiret / daß die Cangel zu
 Seyda zu Ablegung D. Hoffmanns designirten Superinten-
 dentis daselbst Prob-Predigt von jemanden Unsers Mittels
 eröffnet / die Predigt angehört / auch die Vernehmung derer
 Eingepfarrten füglich geschehen können / nicht aber durch
 den Vicarium der Inspection daselbst verrichtet werden sol-
 len / Nun werden wir uns zwar in Zukunfft in dergleichen Fällen
 allergehorsamst darnach zu achten wissen / können aber nicht um
 hin zu unserer allerunterthänigsten Entschuldigung anzuführen /
 was massen bey hiesigem Consistorio es iedesmahl also gehal-
 ten / und die Prob-Predigten derer designirten neuen Super-
 intenden-ten / sowohl graduirten / als ungraduirt / darun-
 ter das letztere Exempel des von Seyda nach Zahna / und von
 dar nach Herzberg beförderten Lic. Gerhards durch die Vi-
 carios jeder Inspection, welche zu allen Verrichtungen autho-
 risiret / expediret / solche obseruanz auch / wenn E. K. M. im-
 mediate Befehle in dergleichen Fall mit Uebergehung des Con-
 sistorii ertheilet / wie bey dem iezigen Superintendenten zu Liesz-
 benwerda und Herzberg geschehen / beybehalten / wie denn da
 in solchen Fällen vorhero eine Prob-Predigt in Dresden ab-
 gelegt werden muß / bey der Prob-Predigt es vornehmlich auf
 bloße

bloſſe Eröffnung der Cangel und Vernehmung derer Eingepfarreten / darüber der Gerichts-Herr als Patronus die registratur fertiget / ankömmt / und künfftig dergleichen actus zumahl bey entlegenen Superintenduren auf 6. biß 9. Meilen / der Abhohlung / Bewirthung und sonsten / kostbarer / und denen Eingepfarreten / weil sie solches nur bey Inueſtituren / welche iedesmahl durch iemand unſers Mittels zu thun / ausdrückl. anbefohlen werden / gewohnet ſind / befremdlich vor kommen werden / und weil dieſes hinführo / als ein actus Conſistorii anzusehen / ſo werden wir uns hoffentlich des Directorii ohne der ſonſt bey Prob-Predigten Tit. Von Conſiſt. Sachen / in der N. Erled. §. 3. anbefohlenen freundlichen Vernehmung anzumassen / einen gewissen Tag zu beſtimmen / und den Patronum nebst denen Eingepfarreten darauf zu beſcheiden / auch hiebey keinen Unterſcheid / ob die Patroni iure proprio tales ſind / oder in E. R. M. Nahmen / wie die Amtsleute / solches zu exerciren / und dieſes alles ſonſt nebenſt denen Vicariis außgeſchrieben / zu machen haben / welches wir alſo zu Abſchneidung aller Hindernuß / voraus zu erwarten / allergehorsamſt bitten. Aſt ſequabatur Reſcriptum Regium ſub d. 4. Sept. 1719. hunc in modum.

Wir haben verlesen hören / was auf Unſern von 17. Iul. jünſthin an euch ergangenen Befehl ihr zu eurer Entſchuldigung / warum D. Paul Gottfr. Hoffmanns Prob-Predigt zu Seyda niemandt eures Mittels beygewohnet / und was dißfalls nöthig geweſen / von euch beobachtet / ſondern ſolches dem Pfarrer zu Gadegaſt aufgetragen worden ſey / unterthänigſt anführen wollen / auch was ihr darbey wegen Entlegenheit derer Dertzer / in gleichen des directorii halber gehorsamſt erinnert. Allermassen nun hinführo in dergl. Fällen das anbefohlene gebührend zu beobachten / Als begehren wir zugleich hiermit / ihr wollet / wenn der Orth / wo ſolche Prob-Predigten anzuhö-

zuhören/ über 2. Meilen von Wittenberg gelegen/ dieses ei-
nem selbigen Orths benachbahrten Superintendenten auftra-
gen/ iedoch/ das so wohl derienige/ so aus euren Mitteln der
Prob=Predigt beywohnet/ als auch der Superintendentens, dem
es im Fall der Entlegenheit des Orths aufgetragen werden
möchte/ alles was hierunter zu expediren/ Commissionsweise
verrichte/ und also der Schwürigkeit/ so ihr wegen des allegir-
ten §. 3. der N. Erled. Tit. von Consistor. Sachen/ euch be-
fahren köntet/ vorgebauet werde/ daran 2c.

Ex quibus itaque patet, quod per Vicarios deficiente
Superintendente, ea, quae circa concionem docimasticam
expedienda sunt, amplius peragi non debeant.

§. XLI.

*Finite
concione
docimast.
parochia-
nis nega-
tium
quidem,
minime u.
decisium,
competit
notum.*

Finite uero hac concione, Superintendens breui ple-
rumque habito sermone ad Populum congregatum, Paro-
chianos interrogat, quid de noui Pastoris persona, doctrina
atque moribus sentiant, et, num quid iis occurrat, quod im-
pedimento sit, quo minus ille ad munus hoc sacrum pro-
moueri queat, sicuti hoc ipsum ORD. ECCL. SAX. Von Exami-
ne derer Kirchen=Diener/ §. also ist auch/ uerb. darauf noch=
mahlen der Superintendent die Psarr=Kinder befragen soll/ ob
sie ihn zum Psarr oder Kirchendiener/ Lehr und Lebens/ seiner
Sprache halben/ oder in andere Wege/ leiden mögen oder nicht/
praescriptum est. Neque enim Ecclesiae Christianae oblu-
ctanti, praepriis si iustas dissentendi causas habeat, nouus
Pastor obtrudendus est. *can. nulla. D. 62. can. ordinationes.*
c. 1. qu. 1. l. 19. C. de Episc. audient. BRUNN. Iur. Eccl. L. 1.
c. V. §. 5. Interim tamen exinde populus quoddam decisi-
uum, quod Patrono tantummodo competit, sibi asserere ne-
quit, sed tantummodo negatium, ut ex iusta causa dissen-
tire possit, quam, si in promptu non habeat, solatii loco dictum
ICTI in l. 30. ff. de testam. tut. Vobis quidem non deficit ius,
sed

sed probatio, illis inferuire potest. Idem dicendum quoque est, de filialistis, quippe qui aequae exceptionibus suis, quas aduersus Candidatum denominatum habent, audiendi sunt, cum et illis nouus Pastor praeficiatur, atque adeo eorum etiam interfit, ne sub malo Pastore periculum incurrant. c. *Maximinian. Dist. 81. Balb. MENZER. in Exeg. Aug. Conf. art. 14. BALDUIN. de instit. ministr. C. VI. GERH. loc. de Ministr. Eccl. Sect. VII.*

§. XLII.

Regulariter etiam, in ipso templo, ubi concio docima- *Circa ex-*
fica habita est, Superintendens populum, quid de Candi- *ploratio-*
dato sentiat, interrogat atque causas, quas in medium pro- *nem con-*
fert, audit. Iudicat etiam B. ZIEGLER. *de Superint. C. XII. sensus Pa-*
§. 4. quod, licet nulla lex adsit, quae ab hoc actu repellat *rochia-*
Patronum; tutius tamen atque consultius sit Ecclesiae, *norum ubi*
si Patrono absente Parochiani interrogarentur de uita et *et quomo-*
moribus noui Pastoris, cum sic libera sint magis uota atque *do fiat,*
iudicia eorundem, atque saepius contingere possit, ut prae- *mores ua-*
sentia Patroni, si praesertim potentior fuerit, plerisque li- *riant.]*
bere decernendi potestatem eripiat. Quicquid sit, nos hic
potius, lege deficiente, ad mores cuiusuis loci respiciendum
esse, iudicamus, quippe qui, notante B. HORNIO. ad SCHILT.
L. II. T. 14. §. 34. uerb. Patronum. maxime, et in nostris ter-
ris, uariant. Quamuis enim regulariter Parochiani de in-
clinatione erga nouum pastorem per Superintendentem in-
terrogari soleant, ac debeant *Dn. BEYER. ad Carpz. L. I.*
D. 27. n. II. in quibusdam tamen locis, post concionem do-
masticam ciues in Curiam uocantur, atque interrogantur de
consensu; ita, ut ii, qui ad ciues oppidanos non pertinent,
non rogati, tacitum consensum praebeant. In quibusdam
etiam locis usu receptum est, ut nec Superintendens nec
Pastor noster interroget Parochianos, sed consensus tacitus, si
post

post concionem docimasticam, nemo contradicat, sufficiens habeatur; quemadmodum non solum non improbandum, sed et, ubi receptus, retinendum esse hunc morem, pluribus a laudato B. HORNIO in *Resp. Cl. 1. Resp. 2. fol. 5. sqq.* deducitur, atque tum *Facult. Theol. I.* tum *Scab. Lips.* responsis corroboratur.

§. XLIII.

Quid, si
unus aut
alter Paro-
chianorum
dissentiat?

Quod, si itaque Parochianorum aut unus, aut alter ex iis, scrutinio hoc instituto, contradicat atque dissentiat, perpendendum est, utrum iustum dissentiendi causam habeant, nec ne. Priori in casu, si compertum fuerit, quod obiectum est, Candidatus minime ad munus Ecclesiasticum uacans est admittendus, sed Patronus, quo aptiorem denominet, per Superintendentem admoneri debet *RESOL. GRAU. de 1699. Tit. Von Consist. Sachen n. 5. conf. Dn. BEYER. ad Carpz. L. I. d. 27. n. II.* ubi in fine praeiudicium Supremi Consistorii Dresdensis adducit.

Posteriori autem in casu, exponenda est dissentientibus causarum allatarum insufficientia, illisque errores, in quibus uersantur, idoneis rationibus allatis eradicandi, simulque calumniae, quibus nouus Pastor proscinditur, depellendae sunt; quod si tamen contradictionibus suis inhaereant, atque argumentis idoneis allatis, cedere nolint, res ad superiorem referenda est. *B. HORN. Cl. 1. Resp. 6.* Qui, si contradictiones irrelevantes inuenerit, illas reiicit, atque, quo Candidato literae uocationis atque praesentationis, contradictione haut obstante, exhibeantur, iniungit. Pertinet huc *Rescriptum Regium sub d. 6. May. 1705. ad Consist. Eccl. Vit. e-*missum.

Uns ist vorgetragen worden / was ihr / wegen des bißherigen Pfarrers zu Niederwerwig M. Johann Heinrich Kephuns Verhalten und derer Eingepfarreten zu Clebiz wieder denselben / als er bey ihnen die Prob - Predigt thun sollen / geschehen

nen Einwendens halber unterm 29. April. jüngsthin unterthänigst berichtet/ Wann wir dann daraus ersehen/ daß bemeldter Eingepfarreten Einwenden von keiner Erheblichkeit/ Als ist Unser Begehren hiermit / ihr wollet/ daß besagters M. Kephuns Prob-Predigt zu Elebitz anbefohlner maßen / ihren Fortgang haben möge / verfügen / daran 2c. 2c.

Quamuis enim inuitis Pastor obtrudendus non sit, interim tamen, si nullas iustas causas allegare aut proferre possunt, eiusmodi inanes contradictiones et strepitus anserini minime omnium attendendi, sed potius opera adhibenda, quo contradicentibus scrupuli et opiniones de qualitatibus Candidati denominati, temere concepti, eximantur. Pertinet huc ORD. ECCL. SAX. rubr. wie ein Kirchen Diener. uers. wenn aber eine Commun. etc. uid. Dn. BEYER. ad Carpz. L. I. D. 30. n. 10.

§. XLIV.

Frustra inprimis impugnant Parochiani Candidati eruditionem, cum plerumque de ea sufficienter iudicare non possint, imo sensu suo abundant, qui nimiam eruditionem in Parocho desiderant. BRUNNEM. Iur. Eccl. L. I. c. 5. §. 9. paulo aliter sentit, cum Mundus, inquit, hodie non opus habet multa eruditione, sed in pietate ut informetur, quae plane uidetur mortua; Experientia enim docet, pios Ecclesiae ministros plus aedificare in Ecclesia, quam doctos semipios. Plus enim possunt in ecclesia exempla, quam nuda uerba. Nunquam etiam iudicium de ipsa Concione, num ad palatum eorundem, et iuxta regulas artis elaborata fuerit, tolerari debet. Regnum Christi enim non consistit in uerbis, 1. Cor. IV. 20. sed, in Spiritu atque ueritate uerbum DEI proponi sufficit. Conf. ea, quae PAULUS 1. Cor. II. 1. seqq. scribit: se non uenisse ad Corinthios uerbis magnis et altitudinem spirantibus praedicando uerbum Dei, neque uerba sua in sermonibus ex sola ratione

*Frustra de
Candidati
eruditio-
ne Paro-
chiani iu-
dicant.*

productis constituisse, sed in demonstratione Spiritus et uirtutis. Recte hinc iudicat Dn. BOEHMERUS Iur. Paroch. Sect. III. C. I. §. 63. quod concio eleganter concinnata, plerumque etiam ex Postillis emendicata, et confarcinata, reuera absque omni uirtute et efficacia esse soleat. Et quamuis naturaliter admirationem animis audientium ingerat, praeprimis si exclamationes, interrogationes, aliasque figuras Rhetoricas, ambitiose cumulas, in se contineat, ad minimum tamen spiritualiter non mouet. Denique etiam Parochiani audiendi haut sunt, si Candidato eiusmodi uitia obiiciant, quae, insecuta uita frugaliore, iam dudum emendata. conf. B. HORN ad SCHILT. L. I. T. 14. §. 22. ibique alleg.

Nec audiendi, si uitia quae obiiciunt Candidato ita comparata, ut insecuta uita frugaliore iam dudum sine emendata.

DANNH. in Theol. Conscient. Dial. III. Sect. 4. qu. 4. Quam in sententiam pronunciarunt ICTI HALLENS. Mens. Aug. 1699. Es wäre denn/ daß dieser T. S. gnugsame Anzeigung eines gottesfürchtigen und christlichen Lebens von sich verspühren liese / also/ daß man zu sorgfältiger und einen Christl. Lehrer gezeihmens der Verwaltung dieses wichtigen Amtes gute Hoffnung von ihm schöpfen könne / und die von L. als Kirchen-Patroni dessen zureichende Versicherung hätten / alsdenn wäret ihr/ euch (die Eingepfarreten) diesem T. S. ferner zu opponiren nicht befugt. Referri etiam huc potest Responsum, quod a Scab. Vitemb. Mens. Dec. 1719. ad interrogationem M. Petri Traugott conscriptum est.

Will ein gewisser Patronus Ecclesiae M. P. in Ansehung seiner guten Geschicklichkeit und verschiedener glaubwürdigen attestaten / zu einem Euangelischen Pastorate aufn Lande befördern / da hingegen die Eingepfarreten wieder des Candidati Persohn einwenden / ob hätte dieselbige vor einiger Zeit eine Euangelische Pfarre unter dem Catholischen Stifte Z. gesucht / und so er solche erlangen könnte / dem Conuent oder Kloster soo Rthlr. offeriret / wannenhero derselbe des rechten belehret zu

werz

werden verlangt; Ob M. P. wenn auch gleich erweislich wäre / daß er obgedachter maßen / vor seine geistl. Beförderung eine Summe Geldes offeriret / bey denen in dem überschickten Bezichte, angeführten Umständen, von dem iezigen uacanten Pfarr-Ambt mit Recht zu excludiren sey:

Wenn nun gleich die Erlangung eines geistl. Ambtes durch offerirte Geschenke so wohl ärgerlich, als auch in denen Rechten höchstens verbothen, *can. 1. 2. 3. 4. 7. c. 1. Qu. 3. c. 1. X. de Simonia.*

l. 31. l. 42. C. de Episc. et Cleric. Nou. 6.

gemeiniglich auch zu der Kirch = Sarth sonderbahren Schaden und Nachtheil ausschläget.

GONZALEZ TELLEZ. *ad cap. 12. de Simon. num. 7.*

ESPENIUS in *Iur. Eccl. P. 2. p. 674. n. 3. seqq.*

und insg. mein dergleichen Nundinationes unter das crimen Simoniacum gezehlet werden.

Dn. BERGER. *Annot. ad Lancell. Inst. Iur. Can. L. 4. Tit. uerb. Simonia.*

welches aber unter andern nicht nur mit der remotione und depositione ab officio per Simoniam obtento

c. 6. X. de Simonia.

sondern auch mit der poena perpetuae infamiae

l. 31. C. de Episc. et Cleric.

coerciret wird, folglich und da bey Ersehung eines uacanten Predigt-Ambtes, die Eingepfarreten, ob sie unter andern an des vorgestellten Candidati Leben und Wandel etwas auszusagen haben, billig zu hören sind

ZIEGLER *Superint. c. 12. §. 1. seqq.*

es das Ansehen gewinnt, als ob bemeldter M. P. wenn selbiger des begemessenen delicti zu überführen, denen Eingepfarreten wieder ihren Willen nicht aufzudringen, sondern von Erlangung des uacanten Pfarr-Ambtes zu repelliren sey, Dennoch aber und dieweil in facto angeführet wird, daß M. P. ein Mensch von guter Geschicklichkeit, und erudition, hiernächst auch erweislich sey, daß im Stifte Z. alle zu Evangelischen Kirchen-Ambtern beförderte unter dem Nahmen derer Canzeley-Sportuln, it. zur Bibliothec und dergl. ansehnl.

Summen bezahlen müßten, und nicht allein bißhero allen Interessenten hierinn conniviret worden, sondern auch die auf solchem Fuß eingesetzte Evangelische Prediger, deren eine gute Zahl, insgesamdt ohne Anstoß, Vorwurff und Verantwortung geblieben, ohngeachtet solches alles notorium und vermuthl. dem Fürstl. Consistorio, und Summo Principi ebenmäßig bewust ist, hiernächst auch verschiedener Rechts-Lehrer Meinung nach, wenn gleich die Beförderung zu einem Predigt-Amte durch offerirte Geschenke gesucht und erhalten worden, solches vor ein eigentliches Crimen Simoniacum nicht zu achten

Dn. THOMAS. *ad Lancell. Inst. iur. Can. L. IV. T. 3. §. 1. n. 66.*

D. BOEHMER *de inuolucris Simoniae detectis. c. 2. §. 9. seqq.*

PERTSCHUS *de Crimine Simoniae Sect. II. c. 2. §. 5. seqq.*

wenigstens bemeldter M. P. das bey dem Stifte Z. gesuchte Predigt-Amte nicht erlangt, noch die offerirte Summe davor würckl. erlegt hat, sondern alles in terminis conventionis verblieben, welche aber hernach wieder zurücke gegangen, und keinesweges zu Stande gekommen ist, da hingegen die poenae, welche in denen Rechten auf das crimen Simoniacum gesetzt, lediglich von der Simonia reali anzunehmen, hingegen bey der conventionali cessiren

ENGEL. *ad Tit. X. de Simon. n. 34.*

auch so gar in folgenden Zeiten von dem rigore derer obbemeldten Straffen, bey der Simonia reali wieder abgegangen worden,

B. ZIEGLER. *de Episc. L. 2. c. 5. §. 68.*

PERTSCHUS *c. I. Sect. I. c. 8. §. 5. lit. b.*

und offtbemeldter M. P. seines bißhero wohlgeführten Lebens und Wandels halber sehr gute Zeugnisse vor sich hat. So erscheinet daraus allenthalben soviel, daß M. P. wenn auch gleich erweislich wäre, daß er obgedachter massen, vor die ehemahl verhoffte geistl. Beförderung eine Summe Geldes offeriret, dennoch deswegen von dem teihigen uacanten Pfarr-Amte mit Recht nicht zu excludiren sey.

§. XLV.

*Quod si
nemo con-
tradicat.
insequitur*

Quodsi uero scrutinio instituto, nemo adsit, qui impedimentum quoddam, quod uel doctrinam, uel mores noui Pastoris concernit, allegare, aut proferre possit, nihil amplius superest, quam, ut uocatio illi exhibeatur, atque Consistorio ad peragenda ista, quae ad

ad ordinationem atque confirmationem noui Pastoris desiderantur, *Conc. do-*
 consueto modo praesentetur. ORD. ECCL. SAX. Tit. von Examine *cimast.*
 derer Kirchen-Diener, §. also ist auch, verb. und da sie sich verneh- *absque*
 men lassen etc. Id quod in tantum procedit, ut a Consensu semel de- *mora*
 clarato, Parochiani eo minus recedere possint, quo minus iura per- *uocatio.*
 mittunt, ut, quæ semel placuerunt, amplius displicere possint. c. 21.
de Reg. Jur. in 6to. Sicuti & alias, ius alteri quæsitum, poenitendi
 facultatem excludit, ME V. P. VII. Dec. 360. n. 1. In quam sententiam
 pronunciauit FAC. JURID. LIPS. Mens. Jan. 1710. in causa des von
 freyen Stücken resignirenden M. und an dessen Stelle von denen des
 H. R. R. Grafen und Herren zu Castell und Grey-Herrn von
 Münster, als Episcopis und Patronis constituirten und vocirten
 Pfarrers K.

XLVI.

Debent etiam ea omnia, quæ hucusque exposita sunt, in *Id quod in*
 constitutione alicuius substituti obseruari. CARPZ. L. I. D. 23. constitu-
 B. BRUNNEM. Jur. Eccl. L. II. c. 8. §. 20. præsertim, cum, ceu supra *tionem noui*
 §. VI. deductum, substitutio talis ut plurimum cum spe futu- *Pastoris,*
 rae successionis fieri soleat. Loquitur enim sæpius allegata *non minus*
 ORD. ECCL. SAX. non de Pastoribus tantum, sed indiffe- *etiam in*
 renter de ministris Ecclesiae, ad quorum numerum etiam sub- *constitu-*
 tituti merito referendi sunt. Neque enim dicis tantummodo gra- *endo sub-*
 tia, sed in actuale adiutorium illius, qui ope alterius indiget, consti- *stituto ob-*
 tuuntur. Atque exinde recte monet B. HORN. *ad Schilt. L. 1. T. seruan-*
 14 §. 29. verb. *cum spe successionis.* Quod nec Senatus Oppidanus *dum uenit.*
 Superintendenti aliquem substituere possit, in rebus Superintenda-
 libus, et cum spe successionis in hoc munere, nisi Princeps assen-
 tiatur, in tantum, ut, si munus Superintendentis et Pastорatus con-
 nexa sint, ne quidem in Pastoralibus, et quidem cum spe successio-
 nis sine Principis assensu, aliquem substituere ualeat. conf. B. STRYCK.
de Expectantia C. III. n. 47.

§. XLVII.

Quod si uero substitutione semel legitime facta, Pastor eme-
 ritus postea decedat, eique substitutus succedat, concio Probatoria
 noua omitti, et a Parochianis tantummodo explorari solet, an circa

Concio do-
cimast.
non insti-
tuitur am-

*plus, si
substitutus
Pastori e-
merito
succedat.*

*Raro et-
iam in
uocandis
Pastor. ca-
strens. ad-
hibetur.*

*Sumtus
ad Conc.
docimast.*

Substituti, in locum defuncti Pastoris uocandi, doctrinam et uitam adhuc aliquid, quod attendi mereatur, monendum habeant, quo facto, si in eo nihil desideretur, uocatio illi exhibetur, et ad confirmationem Consistorio praesentatur. Ita *Protesynedrium Dresdense* rescripsit d. 3. Iul. 1715 ad Superintendentem atque Praefectum Vi-temb. Wir haben aus eurem des Superintendenten erstatteten unterthänigstem Berichte vom 28. des nechst abgewichenen Monaths Iunii verlesen hören/ daß der Pfarrer zu Globig M. Johann Christoph Hoppe den 27. besagten Monaths verstorben sey, 2c. Wenn uns denn der bisherige Substitutus M. Martin Christian Golle um die Succession gehorfamst angelanget, wir auch solchem Suchen gnädigst statt gegeben, Als ist Unser Begehren hiermit, ihr der Commission- Rath und Crenß-Ambtmann wollet demselben, woferne die Eingepfarreten, wieder dessen Versohn, Lehre, Leben und Wandel nichts erhebl. einzuwenden, die Vocation zu diesem Pfarr-Ambte in gewöhnl. Form ausantworten, Ihr der Superintendent aber wegen der Confirmation und inuestitur an Unser Consistorium zu Wittenberg ihn remittiren und weisen, daran 2c. *Pari modo in uocatione Pastorum Castrensiū monente Dn. BEYER. in addit. ad Carpz. L. I. D. 25. concio docimastica raro obseruatur; quando enim Tribunus militum eiusmodi Pastori electo literas uocationis tradidit, eumque ad examen, ordinationem atque confirmationem praesentauit, statim ad Examen admittitur, eoque exantlato, et si in eo habilis prehensus fuerit, ordinatur atque confirmatur, simulque regula ipsi quaedam eine Instruction exhibetur, quam obseruare debet, in qua etiam inter alia continetur, quod, quamdiu in castris uiuit, officium suum et actus ministeriales exercere quidem facultatem habeat, si uero extra castra commoretur, munus eius cesset, aut potius suspendatur. Denique etiam haec concio tunc omitti solet, quando in eadem parochia quis ascendit. uid. B. HORN. ad Schilt. L. I. T. 14. §. 35. NAEU II Ius Cleric. C. V. §. 34.*

§. XLVIII.

Sumtus ad concionem necessarios, et quis illos suppeditare debeat, quod attinet, praeprimis consuetudines et statuta cuiusuis loci euoluenda sunt B. HORN. d. l. T. 20. §. 7. Quae, si deficient, nullum dubi-

dubium, quin, sicuti reliqui sumtus ad constitutionem Ministrorum *necessarios* Ecclesiae *necessarii*, ex aerario ecclesiastico sint praestandi, *quis sup-*doquidem fiunt in totius Ecclesiae commodum, *CARPZ. L. I. T. 4. D. peditare 53. et 56.* Quod si uero fiscus Ecclesiasticus in tantum sit exhaustus, *debeat*, ut exinde defumi nequeant, ad illos exsoluendos Parochiani *statuta* adstringendi sunt. *CARPZ. L. I. D. 75. NAEVII Ius Cleric. d. cuiusvis L. §. 36.* cuius obligationis fontem *BOEHM. Iur. Paroch. Sect. VIII. loci atten-*§. 2. in eo ponit, quod ui intimae illius connexionis et relatio- *denda.* nis, quae parochianos Ecclesiae Parochiali addicit, tanquam membra illius Parochiae, onera *societatis* huius *Parochialis*, detrectare nequeant. Ius enim Naturae docet, in qualibet societate singula membra ad onera eius ferenda concurrere debere, unde etiam nec nobiles, cum aequae sint Parochiani, ac rustici, *CARPZ. L. II. D. 346.* nec Filialistae excipiendi sunt. Modum autem contribuendi, quod attinet, nihil peculiare in legibus nostris hac de re sancitum deprehendimus. Unde a *Consistorio Vitemb. Mens. Sept. 1718.* in causa *Herrn Hans Adam Freyherrn von Endte/* contra *Herrn Augusten von Pful*, modum tribuendi nach denen Feuerstedten sequentem in modum approbavit. Daß Klr. so viel den ersten Klagepunct betrifft, in Ansehung derer Vol. sub 4. fol. 4. sqq. befindl. documenten, und daß die libellirte proportion des Beitrages an sich selbst der Billigkeit gemäß, und so lange ein anders nicht eingeführet oder hergebracht, bey zu behalten, dasienige so ihm zu bescheinigen auferlegt, und er sich angemasset, zur Nothdurfft hergebracht. Derowegen die zur Ordination und andere bey dem Anzuge eines neuen Pfarrers zu Alt-Jesnitz erforderete Kosten von beyden Gemeinen zu besagtem Alt-Jesnitz und Mildenstein, nach denen Feuerstedten auszubringen. Quae sententia etiam postmodum a *Fac. Iur. Lips. Mens. Dec. 1718.* non obstante Leutatione confirmata, et postmodum vires rei iudicatae est consecuta. Monet tamen *Dn. BEYER. ad Carpz. L. I. d. 58.* quod a Consistorio supremo *Dresd. d. 20. Aug. 1658.* Filialistis praestatio tertiae partis summum tantummodo iniuncta fuerit; Sicuti etiam ad def.

53. praeiudicio confirmat, quod in casu uoluntariae mutationis, ipsi Pastores sumtus necessarios praestare obstricti sint. Conf. etiam *illustr. Dn. de BERGER. ad Ord. Proc. Sax. p. 1011.* ubi ostendit, a Consistorio Vitemb. suatum fuisse POTENTISSIMO REGI, quo sumtus, a dominis iurisdictionalibus, qui concioni docimasticae aliisque explorationum generibus intersunt, facti, non ex aerario Ecclesiastico, sed de propriis facultatibus, sint soluendi.

Conclusio.

Haec dicta sunt, quae circa Concionem docimasticam pro temporis aliorumque negotiorum et institutione delineare saltem, nobis licuit. Multa restare, quae plenior et meliorem forte inuestigationem requiri uidentur, nos non latet, sed relinquimus ea iis, quibus hanc materiam huc dum, quantum scimus, a nemine sigillatim exhibitam, plenius tradere placet. Tuum erit L. B. ut ea, quae scripta sunt, aequi bonique consulas; Nostrum uero, ut DEO O. M. pro concessis uiribus immortales persoluamus grates, cuius et directioni futuros commendamus labores.

VIRO IVVENI
STIRPE ET GLORIA MAIORVM
GENEROSISSIMO

S. D. P.

PRAESES.

Recte laudi ducitur iis, Academi-
as confecto cursu qui relin-
quunt, ut ante Studiorum red-
dant rationem DEO, Patriae, quam
discedant. Enimvero eo ipso decla-
rant, cuique suum esse tribuendum,
et quod non nobis ipsis uiuamus, sed
aliis, et ratio reddenda maxime sit iis,
in quorum gratiam uiuimus. TVIS
inde, VIR GENEROSISSIME,
L ap-

applaudo conatibus, quod ante rationem reddere uolueris studiorum, quam Academiam nostram, exantlato quinquennio deferis. Hoc ipso enim T E dignum GENEROSISSIMO PATRE filium ostendis; hoc ipso probas, rem abs T E bene gestam esse, atque hoc ipso demonstras, Maiorum uestigia premere, T E omnibus modis conari, et Patriae inferuire, T IBI esse curae. Valde itaque et ex animo T IBI gratulor conatum TVVM doctrinaeque specimen, quod in euoluendis ritibus Ecclesiarum eorumque iure, omnibus nobis in frequenti Commilitonum Concione, publice et feliciter demonstras. Nam hoc demonstras, ritus et iura Ecclesiarum scire, decere

cere Nobilem, imo hocce affirmas,
solida Principia iuris Ecclesiastici
insignem praestare usum in Iuris
publici studio. Id certum, omnia
adminicula, quae aliquid ad Iuris
Publici studium conferre uidentur,
parum aut nihil proficere, si iura
Ecclesiastica scire quis negligat, ri-
tusque et antiquitatum Ecclesiae
monimenta cognoscere, contem-
nat. Nihil igitur iucundius, nilque
magis acceptum obuenire mihi po-
tuisset, quam laudibus TVIS, Vir
GENEROSISSIME, suffragari,
quas quotidie a TE augeri scio, et
gaudeo. Applaudit Patria, ap-
plaudunt omnes, et suspiciunt,
Reipubl. qui bene cupiunt. E-
nimvero non in armis solum, ue-
rum etiam in literarum cultura,
L 2 rei-

reipubl. salus. Perfruaris itaque
studiis feliciter, et in rem Reipubl.
et Ecclesiae, quantum in TE est,
uertere annitaris. Quod ut bene
TIBI cedat, ex animo TIBI pre-
cor. Dab. Vitemb. e Museo
Dom. IV. Adu. Messiae,
M DCC XX.

